MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

TEISĖS FAKULTETAS

BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

UGNIUS SAVICKAS

Baudžiamosios teisės ir kriminologijos studijų programa

Programos valstybinis kodas 621M90011

NETEISĖTAS DISPONAVIMAS NARKOTINĖMIS IR PSICHOTROPINĖMIS MEDŽIAGOMIS (BK 259-260 STR.) IR JO TAIKYMO TEISMŲ PRAKTIKOJE PROBLEMOS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Prof. dr. Aurelijus Gutauskas

Vilnius, 2015

TURINYS

ĮVADAS 4

I. NETEISĖTAS DISPONAVIMAS NARKOTINĖMIS AR PSICHOTROPINĖMIS MEDŽIAGOMIS BE TIKSLO JAS PLATINT. LIETUVOS RESUPBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO 259 STRAIPSNIO ANALIZĖ. 9

1.1. Neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis be tikslo jas platinti (BK 259 str.) objektyvieji požymiai 9

1.1.1. Objektas 9

1.1.2. Dalykas 14

1.1.2.1. Narkotinių ar psichotropinių medžiagų samprata. Narkotinių ar psichotropinių medžiagų pripažinimo problematika 14

1.1.2.2. Narkotinių ar psichotropinių medžiagų klasifikavijmo kriterijai. Narkotinių ir psichotropinių medžiagų įtraukimas į sąrašus 17

1.1.2.3. Narkotinių ar psichotropinių nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo ypatumai 20

1.1.2.3. Baudžiamosios ir ardministracinės atsakombyės atribojimas 24

1.1.3. BK 259 straipsnyje numatytų alternatyvių veikų ypatumai 28

1.2. Neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis be tikslo jas platinti (BK 259 str.) subjektyvieji požymiai 36

1.2.1. Pakaltinamumas 36

1.2.2. Kaltė 37

1.2.3. Tikslas ir motyvas 39

1.3. BK 259 straipsnio 3 dalis kaip atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės rūšis 41

II. NETEISĖTO DISPONAVIMO NARKOTINĖMIS AR PSICHOTROPINĖMIS MEDŽIAGOMIS TURINT TIKSLĄ JAS PLATINTI. LIETUVOS RESUPBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO 260 STRAIPSNIO ANALIZĖ. 42

2.1. Neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti (BK 260str.) objektyviųjų požymių ypatumai 42

2.2. Neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti (BK 260 str.) subjektyviųjų požymių ypatumai 45

2.2.1. Tikslo parduoti ar kitaip platinti nustatymo kriterijai 45

2.2.2. Tyčios nustatymo problematika 47

2.3. Neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis veikos baigtumas ir nebaigtumas taikant nusikalstamos veikos imitavimo modelį 49

2.4. Kvalifikuota didelio kiekio nartokinių ar psichotropinių medžiagų disponavimo platinimo tikslais sudėtis (BK 260 str. 2 d.) 55
2.4.1. Tyčios nustatymas 57
2.5. Labai didelio kiekio narkotinių ar psichotropinių medžiagų disponavimo sudėtis (BK 260 str. 3.d) 60
2.5.1. Disponimo labai dideliu medžiagų kiekiu ypatumai 60
2.5.2. Tyčios nustatymas 61
IŠVADOS 64
LITERATŪROS SĄRAŠAS 66
ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA 72
ANNOTATION IN ENGLISH 73
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA 74
SUMMARY IN ENGLISH 75

ĮVADAS

Istoriškai taip susiklostė, kad narkotikų vartojimas bent iki XX amžiaus buvo pateisinamas bent jau medicininiu požiūriu. Tačiau su mokslo pažanga smarkiai išaugęs jų prieinamumas parodė, kad narkotikų vartojimas sukelia priklausomybę nuo jų ir pradeda kelti socialines bei ekonomines problemas. 1912 m. Hagos konferencijoje buvo priimta pirmoji konvencija, kuri padarė pradžią opiatų draudimui. Draudimai suponavo ir atsakomybę už veikas, susijusias su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis. Augant narkotikų vartojimui, o tuo pačiu ir problemoms, susijusioms su jų vartojimu, griežtėjo ir atsakomybė. Tačiau galima pastebėti, kad valstybių vykdoma griežta baudžiamoji politika ir toliau nesugeba pažaboti neteisėto narkotikų vartojimo ir prekybos. Šie reiškiniai daro įtaką ir kelia grėsmę ne tik sveikatai ir socialiniam stabilumui, bet ir stipriai veikia valstybių ekonomines bei politines sferas.

Tiriama problema. LR BK XXXVII skyriuje saugoma vertybė yra visuomenės sveikata. Lietuvos Respublikos Seimas pasirinko griežtą baudžiamąją politiką dėl neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis numatytoms veikoms. Tai rodo, kad nėra tinkamai sureguliuoti ir nacionaliniu lygiu pritaikyti straipsniai. Visa tai apsunkina teismų darbą. Įstatymų leidėjas pasirenka baudžiamosios atsakomybės griežtinimą, tokiu būdu palikdamas įstatymo įgyvendinimo spragas, nepasirenkant įstatymo analizės tobulumo. Pasak Gintaro Švedo: „įstatymų leidėjas pasirenka paprasčiausią ir „pigiausią“ būdą – nustatyti baudžiamąją atsakomybę arba išplėsti jos ribas, arba sugriežtinti baudžiamajame įstatyme numatytą bausmę už tam tikrą veiką“[1]. Todėl kyla abejonių, ar LR BK 259 ir 260 straipsniuose numatyta baudžiamoji atsakomybė visais atvejais suderinama su *ultima ratio* principu, baudžiamosios teisės kaip kraštutinės priemonės idėja? Koks santykis yra tarp baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo t.y. kokiais kriterijais teismai vadovaujausi bylose dėl neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis?

Baigiamojo darbo aktualumas. LR BK 259 ir 260 straipsnių dispozicijose pateikiamas neteisėtas disponavimas narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis. Tačiau šiuose straipsniuose numatytos alternatyvios veikos, bei kiekio nustatymas yra mažai išnagrinėti tiek moksliniame

[1] Švedas, G. *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje.* Vilnius: Teisinės Informacijos Centras, 2006.

lygmenyje, tiek teisminėje praktikoje. Tinkamai nenustačius alternatyvių veikų požymių nėra užtikrinamas teisingas bylos sprendimas ir tuo pačiu pažeidžiamas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnyje įtvirtintas teisingumo principas: „Teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai“[2].

Remiantis Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro pateiktu pranešimu apie senas ir naujas narkotikų problemas akivaizdu, kad dabartinė narkotikų rinka yra ne tik „permainingesnė ir dinamiškesnė“, bei plinta naujų rūšių sintetinės medžiagos. Informacinių technologijų pagalba atsiranda naujų narkotikų vartojimo ir narkotikų pasiūlos būdai. Lietuvos Respublikos prokuratūros 2012 metų veiklos ataskaita tai pat patvirtina, kad yra fiksuojamas stabilus nusikalstamumo, susijusio su neteisėtu disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, augimas[3]. Todėl privalu plečiamai aiškinti ir atskleisti alternatyvių veikų turinį, apibrėžti tyčios ir nusikalstamos veikos baigtumo etapus.

Iki šiol nėra pateiktas atsakymas į baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo klausimą. Esant vienodiems nusikalstamos veikos požymiams tačiau skirtingam padarytos veikos dalykui: į III ar į I sąrašą irašytoms narkotinėms ar psichotropinėms medžiagoms, kurių daroma skirtinga žala žmogaus sveikatai, teisminė praktika nėra vieninga ir nuosekli. Nesureguliavus medžiagų įtraukimo kriterijų ir jų pritaikymo baudžiamajame įstatyme, teisminėje praktikoje iškyla daug problemų priimant teisingą sprendimą.

Nesant tiek teisminėje praktikoje, tiek moksliniame lygmenyje išnagrinėto baudžiamosios ir administracinės atsakomybės klausimo, teismai vykdydami teisingumą kiekvienu atveju atskirose bylose priima vis kitą sprendimą, nors narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekis dažnai būna identiškas. Tai rodo, kad nėra įstatymiškai įtvirtintų atribojimo kriterijų, kurie įtakoja prieštaringos teisminės praktikos vystymąsi.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas. Lietuvoje dar nebuvo bandyta išsamiai analizuoti BK 259 ir 260 straipsnių, atskleidžiant jų trūkumus ir prieštaravimus, ydingą kaltės klausimo aiškinimą teisminėje praktikoje. Darbo naujumas pasireikš per naujausią tesiminę praktiką, užsienio šalių vykdomą ne tokią griežtą baudžiamosios poilitikos įtaką bendram nusikalstamumo lygiui susijusiu su neteisėtu disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis. Turėtų būti tobulinami ir narkotinių ar psichotropinių medžiagų sąrašų sudarymo kriterijai, padėsiantys spręsti ilgą laiką nesureguliuotą baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo klausimą.

[2] Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
[3] Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2012 metais ataskaita [interaktyus]. [žiūrėta 2015-02-24]. <http://www.prokuraturos.lt/Veikla/Veiklosataskaitos/tabid/515/Default.aspx>.

Atkreiptas dėmesys į neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis veikos baigtumą ir nebaigtumą taikant nusikalstamos veikos imitavimo modelį. Šis klausimas dar nėra plačiai diskutuotas ir mokslinėje visuomenėje ir net naujausioje LAT apžvalgoje[4].

Tiriamos problemos ištyrimo lygis. Narkotinių ar psichotropnių medžiagų baudžiamumo klausimai plačiai nagrinėti užsienio šalių literatūroje. Pavyzdys galėtų būti Trevor Bennett ir Katy Holloway narkotinių ir psichotropnių medžiagų santykis ir jų įtaka baudžiamojoje teisėje[5]. Viena pirmųjų Lietuvos mokslininkų pradėjusi nagrinėti baudžiamosios atsakomybės už veikas, susijusias su neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta yra Edita Gruodytė[6]. Apie narkotikų kontrolės politiką ir teisinių rėžimų ypatumus Europoje ir Lietuvoje yra savo nuomonę pareiškęs ir Mindaugas Lankauskas[7]. Svarbias įžvalgas padarė Aurelijus Gutauskas savo straipsnyje nagrinėjas nusikalstamų veikų, susijusių su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, kvalifikavimo ypatumus teismų prakitkoje[8].

Baigiamojo darbo reikšmė. Baigiamajame darbe vertinant naujausią teisminę praktiką, atskleista baudžiamosiose bylose dėl neteisėtos narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvartos susiformavusi teisės požiūriu neteisinga praktika, kuri asmens veiką kvalifikuoja pagal tikrosios narkotinės ar psichotropinės medžiagos kiekį, o ne pagal bendrąją masę. Darbe padarytos įžvalgos narkotinių ar psichotropinių medžiagų kriterijų nustatymui, vadovaujantis Jungtinių Tautų 1961 m., 1971 m. ir 1988m. konvencijų nuostatomis padės atriboti netiksliai taikomą baudžiamąją ir administracinę atsakomybę.

Tai pat nagrinėjamas bus griežtos baudžiamosios politikos, žvelgiant per *ultima ratio* principo prizmę, neveiksmingumas.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai. Tyrimo tikslas yra apibendrinant Lietuvos Respublikos ir kt. ES valstybių mokslo, Europos Žmogaus Teisių Teismo ir Lietuvos Respublikos teismų patirtį, kompleksiškai išnagrinėti neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis

---

[4] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 2 d. Teismų praktikos nusikalstamų veikų, sisijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) (BK 259–261, 263–264, 266 straipsniai) apžvalga. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Vilnius: *Teismų praktika,* 2014, Nr. 40.

[5] Bennett, T.; Holloway, K. *Drug-Crime Connections*. Cambrigde: University Press, 2007.

[6] Gruodytė, E. *Narkotikai ir baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.

[7] Lankauskas, M. Narkotikų kontrolės politika ir teisinių rėžimų ypatumai Europoje ir Lietuvoje. *Teisės problemos*. 2013. Nr. 2 (80).

[8] Gutauskas, A. Nusikalstamų veikų, susijusių su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, kvalifikavimo ypatumai teismų praktikoje. *Jurisprudencija.* 2013, 20(2), p. 775-786.

teismų praktikoje trūkumus bei netikslumus, atskleisti griežtosios baudžiamosios politikos daromą žalą teismų sprendimams.

Tyrimo uždaviniai:

1. Nustatyti kriterijus atribojančius administracinę ir baudžiamąją atsakomybę.
2. Atskleisti BK 259 ir 260 straipsniuose numatytų subjektyviųjų ir objektyviųjų požymių ypatumus.
3. Išanalizuoti neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis teisminėje praktikoje probleminius aspektus ir pateikti jų vertinimus.
4. Išnagrinėjus mokslinę literatūrą ir išanalizavus teisminę praktiką, pasiūlyti baudžiamojo kodekso straipsnių pakeitimo ir papildymo galimybes.

Tyrimo metodika. Pasirinktai darbo temai atskleisti ir išnagrinėti, tiriamajame darbe buvo naudotasi tiek teoriniais, tiek ir empiriniais mokslinio tyrimo metodais. Pagrindiniai teoriniai tyrimo metodai:

1. Apibendrinimo metodas naudotas siekiant apibendrinti visą išanalizuotą, pateiktą ir panaudotą mokslinę literatūrą, teismų sprendimus, taip pat darant galutines išvadas.

2. Lyginimo metodas naudotas lyginant įvarių organizacijų pateiktas analizes ir apžvalgas dėl narkotikų ar psichotropinių medžiagų įtakos valsytbės saugumui ir asmenų sveikatai.

3. Sisteminės analizės metodas naudotas lyginant įvairių Lietuvos Respublikos instancijų teismų sprendimimus susijusius su neteisėtu disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis ir EŽTT sprendimus.

4. Aprašomasis-lyginamasis metodas taikytas aprašant Lietuvos ir užsienio šalių mokslininkų teiginius ir nuomones apie neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis ypatumus.

Pagrindinis empirinis mokslinio tyrimo metodas yra dokumentų analizės metodas taikytas analizuojant baudžiamąsias ir administracines bylas dėl neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, įvairių institucijų pateiktas apžvalgas.

Tyrimo struktūra. Tiriamąjį darbą sudaro: įvadas, dvi dėstomosios dalys ir išvados.

Pirmoje dalyje pateikiama BK 259 straipsnio analizė. Joje kalbama apie neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis objektyviuosius ir subjektyviuosius požymius, narkotinių ar psichotropinių medžiagų sampratą, jų pripažinimo problematiką, medžiagų

įtraukimo kriterijus. Analizuojami narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekių nustatymo, atlernatyvių veikų ypatumai. Keliamas baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo klausimas.

Antroje dalyje pateikiama BK 260 straipsnio analizė. Didžiausias dėmesys kreipiamas į objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių ypatumus, tokius kaip pardavimas ir kitoks platinimas, tyčios nustatymo problematika. Vertinamas neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis veikos baigtumas ir nebaigtumas taikant nusikalstamos veikos imitavimo modelį.

Ginamasis teiginys. Lietuvai esant tranzitine valstybe yra reikalingas tikslingas baudžiamosios politikos parinkimas ir išsami neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis įstatymo analizė.

I. NETEISĖTAS DISPONAVIMAS NARKOTINĖMIS AR PSICHOTROPINĖMIS MEDŽIAGOMIS BE TIKSLO JAS PLATINT. LIETUVOS RESUPBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO 259 STRAIPSNIO ANALIZĖ.

1.1. Neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis be tikslo jas platinti (BK 259 str.) objektyvieji požymiai

1.1.1. Objektas

Nusikaltimo objektas teisinėje literatūroje yra apibrėžiamas, kai nusikalstamos veikos metu kėsinamasis į tam tikrus gėrius, kurie valstybėje saugomi teisės normų. Habil. dr. V. Piesliakas nusikaltimo objektu laiko vertybes arba gėrius, kuriems žmogaus pavojingas peolgis daro žalą arba sukelia pavojų[9]. Aptariami gėriai gali priklausyti žmogui (sveikata, gyvybė, nuosavybė), ar visai visuomenei (ekonomika ir verslo tvarka, intelektinė ir pramoninė nuosavybė). Kiekviena valstybė atsižvelgdama į vyraujantį nusikalstamumą ir nusikalstamų veikų pavojingumo lygį, nustato, kurie gėriai turi patekti į baudžiamosios teisės apsaugą.

1789 m. Prancūzijoje priimtoje Žmogaus ir piliečių teisių deklaracijoje įtvirtinta, kad uždraustos gali būti tik visuomenei žalingos veikos. Dabartinėje baudžiamojoje teisėje uždraustos veikos požymį – žalingumą, atitinka nusikaltimo požymis – pavojingumas. Žmogaus daromas pavojingas poelgis pripažįstamas tada, kai kelia pavojų valstybės baudžiamojo kodekso saugomai vertybei ar vertybėms. Todėl valstybei svarbu nustatyi, kuriuos teisinius gėrius ar vertybes apsaugoti baudžiamuoju įstatymu, taip sudarant sąlygas tinkamai identifikuoti kada yra pažeista vertybė.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso paskirtis yra baudžiamosios teisės priemonėmis ginti žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus nuo nusikalstamų veikų[10]. Pagal lietuvių kalbos žodyną, žodis „gintis“ reiškia: „stengtis atremti puolimą; saugoti, užstoti nuo pavojaus“[11]. Pagal tai galima daryti išvadą, kad pagrindinis baudžiamosios teisės uždavinys yra saugoti ir užtikrinti nusikaltimo objektu laikomus teisinius gėrius.

BK 259 ir 260 straipsnių objektas remiantis baudžiamojo kodekso komantaru yra nurodytas kaip visuomenės sveikata, kuriai keliamas pavojus pažeidžiant teisės aktais nustatytą narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvartos tvarką[12]. Lietuvių mokslininkė E. Gruodytė savo disertacijoje siūlo nusikalstamų veikų, susijusių su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis objektą

[9] Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga.* 2-oji pataisyta ir papildyta laida. Vilnius: Justitia, 2009, p. 222.
[10] Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios.* 2000, Nr. 89-2741.
[11] *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas.* Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2012, p. 177.
[12] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 293.

skirstyti į rūšinį – visuomenės saugumą ir tiesioginį – žmonių sveikatą[13]. Valdas Pavilionis, A. Drakšienė, J. Nocius nurodo, kad nusikaltimų susijusių su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis rūšinis objektas yra žmonių sveikata, o kartais ir jų gyvybė[14]. Baudžiamosios teisės literatūroje rūšinis objektas yra apibūdinamas kaip atitinkama vienarūšių ar tapačių teisinių gėrių dalis, kuri yra saugoma baudžiamojo įstatymo. Tuo tarpu tiesioginis – tai toks gėris į kurį kėsinamsi konkrečiu nusikaltimu. Įstatymo leidėjui pasirinkus šiais konkrečiais straipsniais saugoti visuomenės sveikatą, o mokslinei bendruomenei iš dalies pritarus, kyla klausimas ar tokiu būdu yra pasiekiama baudžiamojo įstatymo paskirtis ir *ultima ratio* principo veiksmingumas?

Europos Sąjungos narkotikų strategijos (2013-20) metais rekomendacijose yra nurodoma, kad ši strategija numato bendrą ir įrodymais pagrįstą sistemą, kuri padės kovoti su narkotikų problema šalių viduje ir už jos ribų. Ji užtikrins auktštą žmonių sveikatos lygį, socialinį stabilumą ir saugumą nacionaliu, Europos Sąjungos ir tarptautiniu lygiu[15]. Galima daryti išvadą, kad šiose rekomendacijose pagrindinis dėmesys sutelktas žmonių sveikatai ir socialinei gerovei užtikrinti. Tačiau verta paminėti, kad rekomendacijos vadovaujantis Europos Sąjungos teise nėra privalomo pobūdžio. Tim Boekhout van Solinge pastebi, kad nelegalūs narkotikai užima didelę dalį pasaulio ekonomikos[16]. Todėl pavojingumo aspektu, valstybių saugoma vertybė turėtų būti su ekonomika ir verslo tvarka. Caroline Chatwin tyrinėjusi kovos su narkotikų plėtrą Europos Sąjungoje, nurodo, kad Olandų kovos su narkotikais principas yra paremtas normanizavimu. Tai reiškia, kad narkotikai priimama kaip įprasta problema, kuri tiesiog veikia visą visuomenę, priešingai negu individualizuojamas nenormalus reiškinys[17]. Iš Jungtinių tautų deklaracijos dėl nusikalstamumo ir visuomenės saugumo pirmojo straipsnio išplaukia, kad neteisėta narkotinių medžiagų apyvarta yra grėsmė asmenų saugumui ir gerovei[18]. Pagrįstai galime daryti išvadą, kad narkotikų daroma žala apima platų ratą įvarių teisinių gėrių. Šiuo klausimu svarbu apžvelgti ir kitų valstybių saugomas vertybes dėl narkotikų daromos žalos.

---

[13] Gruodytė, E. B*audžiamoji atsakomybė už veikas, susijusias su neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta.* Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė), Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2006.

[14] Abromavičius, A., *et al. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis.* Vilnius: Eugrimas, 2000.

[15] *The EU drugs strategy (2013-20).*[interaktyvus]. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. [žiūrėta 2015-03-10] <http://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_212356_EN_EMCDDA_POD_2013_New%20EU%20drugs%20strategy.pdf>.

[16] Boekhout van Solinge, T. *Drug use and drug trafficking in Europe.* [interaktyvus]. Pre-publication version, 1998. [žiūrėta 2015-03-11]. <http://www.cedro-uva.org/lib/boekhout.drug.html>.

[17] Chatwin, C. Drug policy developments within the European Union. The Destabilizing Effects of Dutch and Swedish Drug Policies. *Brit.J.Criminol.* 2003, 43: 567-582.

[18] *Jungtinių Tautų dokumentų rinkinys. Nusikalstamumo prevencija ir baudžiamoji justicija. Standartai ir normos.* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 42.

Kitų valstybių baudžiamuosiuose kodeksuose, matyti, kad nusikaltimų objektas susijusių su narkotikų vartojimu ir pardavimu yra skirtingas. Latvijos baudžiamajame kodekse šios veikos yra priskiriamos prie „Nusikaltimų visuomenės saugumui ir viešajai tvarkai“[19]. Portugalijos baudžiamajame kodekse įtvirtintas straipsnis, kuris numato teisei priešingą veiką - didelį narkotikų vartojimą, tačiau ši veika yra patenka į antrą skyrių pavadinimu: „Nusikaltimai dėl alkoholio ir panašūs“ (aut past. Alcoholic and simillar)[20]. Atsižvelgus į pateiktą kitų šalių baudžiamųjų kodeksų analizę, negalima vieningai teigti, kad pagal Europos Sąjungos vykdomą griežtą baudžiamąją politiką nusikalstamų veikų susijusių su narkotikais valstybės pasirenka skirtingą nusikalstamos veikos objektą. Taip yra todėl, kad kiekviena valstybė skirtingai supranta narkotikų daromą žalą ir jų pavojingumą. Darbo autorius sutinka su Caroline Chatwin padaryta įžvalga analizuojant Olandų valstybės kovą su narkotikais, nes tokiu būdu yra pasirenkama teisinga baudžiamosios politikos kryptis.

Lietuvoje narkomanijos ir neteisėtos narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvartos grėsmė tai pat aktuali. Nacionalinis narkotikų piktnaudžiavimo institutas narkomaniją apibrėžia kaip priklausomybę, kuri yra lėtinė, pasikartojanti smegenų liga, kuriai būdingas kompulsinis narkotikų siekimas ir jų vartojimas, nepaisant žalingų pasekmių. Manoma, kad tai - smegenų liga, nes narkotikų vartojimas keičia smegenis: jų struktūrą ir veiklą. Šie smegenų pokyčiai gali būti ilgalaikiai ir gali sukelti daug kenksmingų, dažnai save žalojantį elgesį[21]. Remiantis Priklausomybės nuo narkotikų gydymo Lietuvoje apžvalga probleminis narkotikų vartojimas - dažniausiai susijęs su sveikatos, socialinėmis, teisinėmis bei ekonominėmis problemomis. Šalyje yra apie 5,5 tūkst. probleminių narkotikų vartotojų, iš jų apie 4, 7 tūkst. priklausomų nuo opioidų (heroino)[22]. Tuo tarpu neteisėta narkotikų apyvarta yra sietina su žodžiu apyvarta, kuris lietuvių kalboje reiškia pinigų ar prekių cirkuliacija: kapitalo apyvartą, prekybos apyvartą. Šia prasmę galima sieti tiek su BK 259 straipsnyje numatyta neteisėtu narkotinių ar psichotropinių medžiagų neturint tikslo jas platinti gamyba ir perdirbimu, tiek su BK 260 straipsniu turint tikslą jas platinti, kadangi tai atitinka žodžio „apyvarta“ reikšmę. Iš 2012 metų prokuratūros veiklos ataiskatos matyti, kad 2012 m. toliau fiksuojamas stabilus nusikalstamumo, susijusio su neteisėtu disponavimu narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, augimas. Palyginti su 2011 m., užregistruota 33,4 proc. daugiau šio

[19] Criminal code of the Republic of Latvia (2000, amended 2013).
[20] Criminal code of Portugal (2006).
[21] The Science of Drug Abuse and Addiction: The Basics. *National Institute on drug abuse.* [interaktyvus]. 2014. [žiūrėta 2015-03-08]. < http://www.drugabuse.gov/publications/media-guide/science-drug-abuse-addiction-basics>.
[22] Subata, E. Priklausomybės nuo narkotikų gydymo Lietuvoje apžvalga. *Tarptautinė konferencija "Nauja ES kovos su narkotikais strategija. Tikslai ir lūkesčiai".* Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimas. 2013.

pobūdžio nusikalstamų veikų (atitinkamai 2258 ir 3013); 42 proc. šių veikų kvalifikuotinos kaip neteisėtas disponavimas narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, neturint tikslo jas platinti (BK 259 str.). Toks pat augimas vertinant 2010 – 2012 metus pastebėtas ir su užregistruotų nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta (BK 260 str.)[23].

Narkotikų vartojimo priežastis galima suskirstyti mikro ir makro lygmeniu. Makro priežastys – tai socialinės ir ekonominės sąlygos. R. Žukauskienė (2006) pateikė amerikiečių sociologo R. Mertono nuomonę[24]. Jis teigia, kad narkomanija, kaip ir alkoholizmas bei valkatavimas, yra socialinės adaptacijos forma, kurią pasirenka nesėkmę patyręs ir socialinių siekių atsisakęs žmogus, o mikropriežastys priklauso nuo to, kokiai kategorijai priklauso narkomanas. Suaugusių narkomanų kategorijai priskirtų individų dažniausias narkotikų vartojimo motyvas – euforijos paieškos, nes subrendęs žmogus dažniausiai vartoja narkotikus norėdamas „išspręsti“ savo problemas. Todėl normalu, kad narkotikų kaip ir alkoholio vartojimas atsižvelgus į išvardintas makro priežastis turi glaudžią sąsają su nusikalstamumu. Todėl tai padės atskleisti BK 259 ir 260 straipsnių objekto pasirinkimą.

Atsižvelgiant į atliktą analizę matyti, kad visuomenės saugumas yra labiau siejamas su neteisėta narkotikų apyvarta. Tuo tarpu visuomenės sveikata siejama su narkomanija, kuri yra medicininiu požiūriu įvardinta kaip liga. Liga tokiu pat požiūriu įvardijama ir alkoholizmas[25].

Baudžiamosios teisės moksle yra nurodoma, kad objektas yra pagrindinis objektyviosos veikos sudėties požymis, kuriam nesant nekyla baudžiamoji atsakomybė. Sutinkant su D. Prankos išdėstyta nuomone, kad pavojingumo pobūdis – tai kokybinė veikos charakteristika, kuri daugiausia priklauso nuo vertybių (teisinių gėrių), į kurias kėsinamasi, vertingumo[26], pažymėtina, kad BK 259 straipsnio prasme, nusikalstama veika neturint tikslo platinti narkotinių ar psichotropinių medžiagų kėsinamasi į žmogaus sveikatą ir gyvybę. Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatyme, visuomenės sveikata yra apibrėžiama kaip gyventojų visapusė dvasinė, fizinė ir socialinė

[23] Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2012 metais ataskaita [interaktyus]. 2012. [žiūrėta 2015-02-24]. < http://www.prokuraturos.lt/Veikla/Veiklosataskaitos/tabid/515/Default.aspx>.

[24] Stanytė, D. Psichoaktyviosios medžiagos, jų rūšys, poveikis ir padariniai žmogaus organizmui. *Nuotolinio mokymo „Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos priemonių įgyvendinimas bendruomenėje“ 1-a tema.* Valstybinis psichikos sveikatos centras.

[25] Bulotaitė, L. *Priklausomybių anatomija : narkotikai, alkoholis, lošimas, internetas, darbas, pirkimas.* Vilnius: Tyto alba, 2009.

[26] Pranka, D. *Nusikalstamos veikos ir civilinės teisėspažeidimo atribojimo koncepcija Lietuvos baudžiamojoje teisėje.* Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.

gerovė[27]. Pasaulinė sveikatos organizacija yra priėmusi tokį sveikatos apibrėžimą: „Sveikata yra visiškos fizinės, dvasinės ir socialinės gerovės būsena, o ne vien ligos ar negalios nebuvimas“. Sveikata yra tai, kaip atskiras individas ar jų grupė sugeba įgyvendinti savo tikslus bei patenkinti poreikius ir kaip geba keisti ir valdyti aplinką. Todėl sveikata yra kasdienio gyvenimo šaltinis, o ne gyvenimo tikslas; ji apima ir socialinius, ir asmeninius išteklius, ir fizines galimybes. Šiuo apibrėžimu sveikata apibūdinama kaip visapusiškas reiškinys ir teigiama, kad nesant tam tikrų sąlygų žmonės negali būti sveiki. Tokiu atveju BK 259 straipsnio objektu negali būti visuomenės sveikata kaip teisinis gėris. Atsižvelgiant į sveikatą kaip atskiro individo suvokimo laipsnį, o narkomaniją įvardijus kaip ligą, tokiu požiūriu BK 259 straipsnio objektu reikėtų laikyti visuomenės saugumą.

Hipotetinė situacija: asmuo, kuris neteisėtai, neturėdamas tikslo parduoti ar kitaip platinti, įgiya nedidelį kiekį narkotinės medžiagos – heroino. Taip asmens veika kvalifikuotina kaip BK 259 str. 2 dalį. Konkrečiu atveju asmuo savo reikmėms įgijęs heroino pasikėsina į savo asmeninę sveikatą ir gyvybę. Visuomenės sveikata šiuo atveju nėra pažeidžiama, kadangi nėra net pasikėsinama į visapusę dvasinę, fizinę ir socialinę gerovę.

Išanalizavus objekto sąvoką baudžiamojoje teisėje ir apžvelgus jo pritaikymą tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygiu, darbo autorius pateikia tokias išvadas ir siūlymus:

1. BK 259 straipsnio objektą laikyti visuomenės saugumą, o ne visuomenės sveikatą, kadangi narkomanija yra liga, kurią reikia spręsti medicininėmis priemonėmis, nors tai yra pavojingas ir greitai plintantis reiškinys tačiau, ne tas teisinis gėris, kurį reikia saugoti baudžiamuoju įstatymu.
2. Pasirinktas objektas padės aiškiau suprasti atribojimą nuo narkomanijos kaip ligos ir neteisėtos narkotinių ar psichotropinių medžiagų apyvartos. Tokiu būdu bus galima tinkamai įvertinti BK 259 straipsnyje daromą alternatyvių veikų žalą.
3. Išlaikant baudžiamojo kodekso specialiosios dalies normų sisteminimo kriterijus, įstatymų leidėjas galėtų objektą nurodyti pačiame BK XXXVII skyriuje. Tokiu būdu būtų užtikrinamas baudžiamajame įstatyme saugomų vertybių nuoskelumas ir aiškumas.

[27] Lietuvos Respublikos visuomenes sveikatos priežiuros istatymas. *Valstybės žinios.* 2002, Nr. 56-2225.

1.1.2. Dalykas

Baudžiamosios teisės moksle nusikalstamos veikos dalykas yra suprantamas:

1. Konkretūs materialaus pasaulio daiktai, kuriuos veikiant daroma žala teisiniams gėriams ar keliama tokios žalos grėsmė[28]. Tai gali būti mobilieji telefonai, planšetiniai kompiuteriai, pinigai ir kita.

2. Subjektyvios asmenų teisės, jų veikla, bei kiti nematerialaus pobūdžio dalykai. Garbė, orumas ir kita.

BK 259 ir 260 straipsnių saugoma teisinis gėris yra visuomenės saugumas. Kadangi nusikaltimo dalykas yra materiali teisinio gėrio išraiška realiame pasaulyje, todėl nusikalstamų veikų susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis dalykas – nartotinės ir psichotropinės medžiagos. Kaip matome, nusikalstamo veikos dalykas yra aprašytas, straipsnio, įtvirtinančio nusikalstamą veiką, dispozicijoje.

Darbo autoriaus nuomone, neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis dalykas yra būtinas nusikalstamos veikos sudeties požymis, todėl svarbu tinkamai ir aiškiai apibrėžti narkotines ir psichotropines medžiagas, nes tai padės atriboti nusikalstamą veiką, nuo nenusikalstamos. Tuo pačiu vadovaujantis aiškiai nustatytais dalyko kriterijais atriboti baudžiamąją ir administracinę atsakomybes, apie kurias bus aptarta šiame darbe.

1.1.2.1. Narkotinių ar psichotropinių medžiagų samprata. Narkotinių ar psichotropinių medžiagų pripažinimo problematika

Užsienio literatūroje narkotinės ir psichotropinės medžiagos apibrėžiamos vienu žodžiu narkotikai (angl. *drugs*). Terminas *drug* yra kilęs iš XIV a. prancūzų kalboje vartojamo žodžio *drogue,* kuris reiškia sausąją medžiagą – dažniausia vartojama medicinoje, kuri buvo gaminama iš išdžiovintų žolelių. Tačiau nebuvo aiškaus kriterijaus pagal ką buvo galima atskirti ar tai narkotikas, ar vitaminų papildai, ar penicelinas[29].

[28] Abromavičius, A., *et al. Baudžiamoji teisė. Trečiasis pataisytasir papildytas leidimas.* Vilnius: Eugrimas, 2003.

Šiuolaikinėje visuomenėje žodis narkotikai turi dvi reikšmes: pirma, tai teigiama, kuri daro įtaką ir atlieka lemiamą vaidmenį medicinoje, o antra, neigiama, kuri pasireiškia, ne per natūralų ir sintetinį pavidalą cheminių medžiagų, bet per savęs savęs žalojimą (angl. *self-destruction*) ir socialiai žalingo modelio piktnaudžiavimą. Šiame darbe narkotinės ir psichotropinės medžiagos suprantamos kaip augalai, natūralios, gamtinės ar sintetinės medžiagos, įrašytos į Sveikatos apsaugos ministerijos kontroliuojamų narkotinių medžiagų sąrašus, taip pat vaistiniai preparatai, kurių sudėtyje yra narkotinių medžiagų, sukeliantys specifinį – stimuliuojamąjį, haliuciogeninį, slopinamąjį, audrinamąjį – poveikį centrinei nervų sistemai ir galintys sukelti fizinę ir psichinę priklausomybę nuo jų – narkomaniją[30].

Visuotinai yra žinoma, kad žmogaus priklausomybė gali atsirasti alkoholiui, nikotinui, kofeinui, taip pat įvarioms toksinėms medžiagoms. Atskiriant narkotines ir psichotropines medžiagas svarbu jų teisinis įvertinimas. Lietuvos Respublikoje yra nustatya speciali narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolė, kurią pažeidus yra taikoma baudžiamoji arba administracinė atsakomybė.

Tiksliausias narkotinių ir psichotropinių medžiagų apibrėžimas atitinkantis tarptautinių konvencijų nuostatas yra pateiktas Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatyme. Šio įstatymo 2 straipsnio 1 dalis nurodo, kad narkotinės ir psichotropinės medžiagos - į Sveikatos apsaugos ministerijos patvirtintus kontroliuojamų medžiagų sąrašus įrašytos gamtinės ar sintetinės medžiagos, kurios dėl kenksmingo poveikio ar piktnaudžiavimo jomis sukelia sunkų žmogaus sveikatos sutrikimą, pasireiškiantį asmens psichine ir fizine priklausomybe nuo jų, ar pavojų žmogaus sveikatai[31]. Sistemiškai aiškinant šio straipsnio apibrėžimas nurodo teisinį faktą, narkotinių ir psichotropinių medžiagų kilmę, medicininį, bei valinį kriterijų.

Teisinis faktas parodo, kad tik įrašytos į Sveikatos apsaugos ministerijos patvirtintus kotroliuojamų medžiagų sąrašus, medžiagos yra priskiriamos narkotinėms ir psichotropinėms. Šis faktas svarbu tuo, kad neteisėtai disponavimus jomis, tiek pagal BK 259 1 ir 2 dalis, bei BK 260 straipsnį yra užtraukiama baudžiamoji atsakomybė.

Narkotinių ir psichotropinių medžiagų kilmė – tai šių medžiagų gavimo būdas, kuris neturi reikšmės vertinant ar konkreti medžiaga yra narkotinė ar psichotropinė.

Medicinis kriterijus nurodo kiekvienos iš narkotinių ar psichotropinių medžiagų skirtingą daromą žalą, kuri gali sukelti sunkų sveikatos sutrikimą, pasireiškiantį psichine ir fizine

[30] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius: Registrų centras, 2010.
[31] Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontroles istatymas. *Valstybės žinios.* 1998, Nr. 8-161.

priklausomybe. Nustatyta, kad poveikis priklauso nuo narkotiko (jo rūšies, vartojimo būdo, dozės), asmens (asmenybės ypatumų, ankstesnės narkotikų vartojimo patirties, fizinės ir psichinės sveikatos, vartojimo motyvų) ir socialinės aplinkos (kur ir su kuo vartojama)[32]. Galime daryti išvadą, kad narkotikų ar psichotropinių medžiagų poveikis kiekvienam žmogui yra individualus, o poveikis – skirtingas. Šis kriterijus svarbus tuo, kad vadovaujantis poveikiu žmogui JTO konvenciją[33] nuostatomis yra sudaryti sąrašai pagal narkotinių ir psichotropinių medžiagų pavojingumą. Vėliau darbe matysime, kad Lietuvos pasirinktas skirstymas neatitinka konvencijose nurodytų sąrašų ir iškrepia vykdomą, griežtą baudžiamąją politiką.

Valinis kriterijus pasireiškia kaip kiekvieno žmogaus laisva valia, pasirenkant organizmui nebūtinų ir nereikalingų narkotinių ar psichotropinių medžiagų vartojimą, siekiant kokių nors tikslų.

Teisinis faktas ir medicininis kriterijus yra tie rodikliai, kurie nurodo narkotines ir psichotropines medžiagas kaip nusikalstamos veikos dalyką. Tokiu būdu yra aišku, kada padaryta veika priešinga teisei, o kada leistina ir neužtraukia baudžiamosios ar administracinės atsakomybės.

Apibrėžus BK 259 ir 260 straipsnių dalyką, jo faktinį atsirdimą, ir medicininį kriterijų, galima daryti išvadą, kad Lietuvoje yra neatsižvelgiama į narkotinių ir psichotropinių medžiagų daromą individualią žalą žmogui. Įstatymo leidėjo pasirinktas abstraktus poveikis žmogaus sveikatai, bei netikslingas narkotinių ir pasichotropinių medžiagų įtraukimas į nacionalį įstatymą, parodo, kad nusikalstamos veikos dalykas turi būti konkretizuojamas. Individualizavus narkotinių ar psichotropinių medžiagų daromą poveikį žmogaus sveikatai, bei panaikinus valinį žmogaus kriterijų iš apibrėžimo, būtų galima BK 259 ir 260 straipsnių dalyką panaudoti kaip vieną iš baudžiamosios ir administrainės atsakomybių atribojimo kriterijų.

[32] Bulotaitė, L. *Narkotikai ir narkomanija : iliuzijos ir realybė*. Vilnius: Tyto alba, 2004.
[33] Jungtinių Tautų Organizacijos konvencija dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta. *Valstybės žinios*. 1988, Nr. 38-1004.

1.1.2.2. Narkotinių ar psichotropinių medžiagų klasifikavijmo kriterijai. Narkotinių ir psichotropinių medžiagų įtraukimas į sąrašus

Europos Sąjungos valstybės narės, narkotines ir psichotropines medžiagas klasifikuoja pagal tris Jungtinių Tautų konvencijas: 1961, 1971 ir 1988. Tokiu būdu valstybės narės kontroliuoja ir prižiūri jų teisėtą panaudojimą moksliniams ar medicininiams tikslams, atsižvelgiant į narkotinių ar psichotropinių medžiagų keliamą riziką tiek visuomenės, tiek konkrečių žmonių atžvilgiu[34].

Konvencijų pagrindinis tikslas – kontroliuoti ir apriboti šiose konvencijose išvardintų narkotinių ir psichotropinių medžiagų naudojimą[35]. Tokiu būdu buvo pasirinkti trys kriterijai kuriais buvo vadovaujamsi įtraukiant į atinkamus sąrašus:

1. Narkotinių ir psichotropinių medžiagų terapinės naudos klasifikacija;
2. Piktnaudžiavimo rizika ir pavojus sveikatai;
3. Cheminių prekursorių įtaka nelegaliai narkotikų gamybai.

Apžvelgiant pateiktus kriterijus yra aiškiai parodoma, kad sąrašai sudaryti ne tik pagal mokslinį ar medicininį vartojimo poreikį, žalingą poveikį sveikatai, bet ir tuo pačiu narkotinių ir psichotropinių medžiagų terapinę naudą žmogaus sveikatai, galimą piktnaudžiavimo atsiradimo riziką.

Narkotinės medžiagos skirstomos ir įtrauktos į keturis tarptautinio lygmens sąrašus pagal JT 1961 m. Bendrosios narkotinių medžiagų konvecijos nustatytas ribas: medicinos ir mokslo gamybos tikslais, perdirbimas, eksportas, importas, platinimas, prekyba, narkotikų vartojimas ir laikymas[36]. Svarbu kiekvieną sąrašą išanalizuoti tam, kad vėliau galima būtų palyginti su Lietuvos Respbulikos sveikatos apsaugos mininstro įsakymu patvirtintomis medžiagomis.

Pirmąjame sąraše įrašytos medžiagos atsižvelgiant į medicininį kriterijų, pasižymi priklausomybę sukeliančiomis savybėmis, bei keliančios rimtą piknaudžiavimo riziką. Šis sąrašas remiantis 1961 metų Bendrosios narkotinių medžiagų konvencijos 2 straipsnio 1 dalimi turi būti kontroliuojamos visomis šios Konvencijos pagrindu narkotinėms medžiagoms taikytinomis priemonėmis[37]. Kaip pavyzdys medžiagų itrauktų į šį sąrašą galėtų būti: kanapės ir jos dervos, kokainas, heroinas, metadonas, morfinas, opiumas ir kita.

---

[34] Legal topic overviews: classification of controlled drugs. *European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction*.[interaktyvus] 2012. [žiūrėta 2015-02-28].< http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index146601EN.html>.
[35] Psichotropinių medžiagų konvencija. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 50-1743.
[36] *Ibid.*
[37] 1961 metų bendroji narkotinių medžiagų konvencija. *Valstybės žinios.*2001, Nr. 51-1768.

Antrajame sąraše esančios medžiagos paprastai yra naudojamos medicininiams tikslams, o piktnaudžiavimo rizika yra mažiausia. Palyginus su pirmuoju sąrašu, šių medžiagų kontrolės lygis yra mažesnis. Į šį sąrašą patenka: kodeinas, dihidrokodeinas, propiramas ir kt. Kaip matome, pagal žalą žmogaus sveikatai, šiame sąraše esančios medžiagos yra mažiau pavojingos, o jų piktnaudžaivimo rizika yra mažiausia iš visų, keturiuose sąrašuose esančių, medžiagų.

Į trečią sąrašą yra įtraukti preparatai su atitinkama narkotinės medžiagos dozės kiekiu. Jų žala yra įvardijama kaip švelni. Atsižvelgiant į Pasaulio sveikatos organizacijos pateiktu vertinimu, šie preparatai nekelia jokios piktnaudžiavimo rizikos galimybės.

Ketvirto sąrašo medžiagos yra pačios pavojingiausios, išvardintos I konvencijos sąraše, kurios ypač kenkia žmogaus organizmui, turi labai ribotą medicininę ar terapinę vertę. Šių medžiagų kontrolė labai griežta, todėl yra visiškai uždrausta gamybos, perdirbimo, eksporto ir importo, prekybos, laikymo ir naudojimo tikslais. Tačiau tam tikras kiekis gali būti kaip medicinos ar mokslinių tyrimų objektas.

Tuo tarpu psichotropinės medžiagos yra pateikiamos pagal tarptautinę kontrolę, 1971 metų JT psichotropinių medžiagų konvencijoje. Tikslai yra du: apriboti šių medžiagų naudojimą tiek medicinos, tiek mokslo tisklais. Ypatumas yra tas, kad nors, kai kurios psichotropinės medžiagos gali turėti terapinės naudos, tačiau jos vistiek laikomos kaip turinčios piktnaudžiavimo riziką.

Pirmajame sąraše esančios medžiagos kelia didelę piktnaudžiavimo kilimo riziką ir sukelia grėsmę visuomenės sveikatai, kurių terapinis poveikis labai mažas, arba jo išvis nėra. Šių medžiagų kontrolė labai griežta, kas įtakoja jų naudojimą tik moksliniams ar ribotams medicininiams tikslams. Tai LSD, MDMA, meskalinas ir kita.

Antrojo sąrašo medžiagos pateikiamos kaip turinčios piktnaudžiavimo rizikos galimybę, kelinčios rimtą grėsmę visuomenės sveikatai, o jų terapinė vertė – maža arba vidutinė. Šių medžiagų kontrolė nėra tokia griežta, atsižvelgiant į Konvencijoje nurodytas priemones.

Trečio sąrašo medžiagos tai pat pateikiamos kaip sukeliančios piktnaudžiavimo rizikos galimybės atsiradimą ir keliančios rimtą grėsmę visuomenės sveikatai. Tačiau svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad jų terapinė vertė yra vidutinė ar net aukšta. Šios medžiagos yra skirtos medicininiams tikslams.

Ketvirto sąrašo medžiagos turi didelę piktnaudžiavmo jomis riziką, kelia nedidelį pavojų visuomenės sveikatai, turintys didelės terapinės vertės. Šios medžiagos yra skirtos medicininiams tikslams.

Taigi svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad šių dviejų Konvencijų sąrašuose esančios tiek narkotinės, tiek psichotropinės medžiagos yra įtrauktos atsižvelgiant ir į terapinį poveikį žmogui. Šis skirstymas yra logiškas, sistemiškas ir aiškus. Tačiau Lietuvoje narkotinių ir psichotropinių medžiagų skirstymas remiantis Lietuvos Respublikos psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymu atitinka du kriterijus: žalingą medžiagų poveikį sveikatai, kai jais piktnaudžiaujama, ir tai, ar jos gali būti vartojamos sveikatos priežiūros tikslams. Iškart kyla klausimas: ar tuomet, kai medžiagomis nėra piktnaudžiaujama, nėra ir žalingo poveikio? O gal jis mažesnis?

Į Sveikatos ministerijos I sąrašą yra įtrauktos narkotinės ir psichotropinės medžiagos, iš visų keturių 1971 metų Konvenijoje pateiktų sąrašų, kurių daroma žala visuomenės sveikatai ir terapinė vertė yra skirtinga. Tai parodo, kad nebuvo tinkamai atsižvelgta į Jungtinių Tautų konvencijose išdėstytų kriterijų reikšmę, o dabartinis sąrašas yra neaiškus ir neturintis medicininio pagrįstumo.

Atsižvelgus į JT konvencijų ir Lietuvos Sveikatos ministerijos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pateiktus sąrašus, galime daryti išvadą, kad netinkamas ir aiškiai nesureguliuotas kirterijų į sąrašus skirstymas, sudaro loginę ir sisteminę spragą, kurios pasekmė – baudžiamojo įstatymo abejingumas. Esant vienodiems nusikalstamos veikos požymiams subjektas yra baudžiamas pagal tą patį BK straipsnį ar jo dalį, neatsižvelgiant į kokį sąrašą patenka nusikaltstamos veikos dalykas (narkotinės ar psichotropinės medžiagos), kurių žala žmogaus sveikatai yra labai skirtinga. Sistemingas ir aiškus narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašas atsižvelgiant į poveikį žmogaus sveikatai ir jų terapinį pobūdį suteiktų galimybę būti vienu iš baudžiamosios ir administracinės teisės atribojimo būdų. Tai pat atsirastų galimybė taikyti ne tokią griežtą baudžiamąją politiką, bausmių atžvilgiu.

1.1.2.3. Narkotinių ar psichotropinių nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo ypatumai

Apibrėžus BK 259 ir 260 straipsnių dalyką – narkotines ir psichotropines medžiagas, kitas svarbus aspektas yra šių medžiagų kiekio nustatymas. Pagal BK 269 straipsnio 2 dalį, narkotinių ar psichotropinių medžiagų nedidelį, didelį ir labai didelį kiekį reikia nustatyti remiantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos patvirtinomis rekomendacijomis[38]. Toks skirstymas svarbus asmens, padariusio nusikalstamą veiką susijusią su neteisėtu disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, atsakomybės vertinimui. Toks požiūris priimtinas ir Mindaugui Lankauskui: „Tiesa, baudžiamoji atsakomybė visgi diferencijuojama priklausomai nuo disponuojamo narkotiko rūšies“[39].

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. balandžio 23 d. įsakymu Nr. V-239 „Dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijų“[40] bei vėlesnė 2007 m. gruodžio 14 d. šio įsakymo redakcija Nr. V-1033 „Dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo metodinių rekomendacijų“ (toliau – ir Kiekių nustatymo rekomendacijos) nustatyti dydžiai yra tik rekomendacinio pobūdžio. Todėl narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekis yra vertinamasis kriterijus. Tai leidžia teismui atskirose bylose, atsižvelgiant į narkotinių ir psichotropinių medžiagų poveikį žmogaus organizmui ir kitas svarbias bylos aplinkybes, kiekvienu atveju vertinti skirtingai. Tokia pozicija yra pateikiama teismų praktikos apžvalgoje dėl nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų pirmtakais: „Šiose rekomendacijose nurodyti narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelis, didelis ir labai didelis kiekiai yra rekomendaciniai, todėl tais atvejais, kai nežymiai viršytas jose nurodytas tokių medžiagų kiekis, teismai, įvertinę visas bylos aplinkybes (medžiagų svorį, apimtį, jų poveikio žmogui ypatybes ir kt.) ir nurodę savo sprendimo motyvus, gali peržengti lentelėse nustatytas ribas pripažindami mažesnį kiekį[41]. Toje pačioje apžvalgoje apibendrinus

[38] Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios.* 2000, Nr. 89-2741.
[39] Lankauskas, M. Narkotikų kontrolės politika ir teisinių rėžimų ypatumai Europoje ir Lietuvoje. *Teisės problemos*. 2013. Nr. 2 (80).
[40] Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. balandžio 23 d. įsakymas Nr. V-239. „Dėl Narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijų“. *Valstybės žinios.* 2003, Nr. 41-1899.
[41] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 2 d. Teismų praktikos nusikalstamų veikų, sisijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) (BK 259–261, 263–264, 266 straipsniai) apžvalga. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Vilnius: *Teismų praktika,* 2014, Nr. 40.

kasacinės instancijos teismo praktiką teigiama, kad rekomendacijų konstatuojant narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekį paprastai laikomasi.

Vadovaujantis Kiekių nustatymo rekomendacijomis pažymėtina, kad „nedidelis kiekis“ sąrašuose apibrėžiamas kaip tam tikras kiekis, neviršijantis nustatyto, o „didelis“ ar „labai didelis“ – kai viršijamas nustatytas kiekis. Nedidelio kiekio nustatymo pagrindinė problema yra ta, kad nėra apibrėžtos minimalios ribos. Kaip pavyzdys galėtų būti kanapės (ir jų dalys), kurių riba yra iki 5g. Todėl surastas bet koks kiekis šios narkotinės medžiagos būtų laikomas kaip nedidelis. Tokiu būdu, atsižvelgus į konkrečias bylos aplinkybes, teismams reikėtų taikyti arba administracinę, arba baudžiamąją atsakomybę. Tai puikiai atsispindi ir naujausioje teisminėje praktikoje, kur atsižvelgiant į Kiekių nustatymo rekomendacijas ir konkrečias bylos aplinkybes teismas įvertino G. N. veiką: „*Aukštesnysis teismas konstatuoja, jog G. N. veikos pavojingumą apibūdinantys požymiai – neteisėtai įgytos ir laikytos narkotinės medžiagos kiekis (0,397 g., o joje narkotinės medžiagos kiekis 0,382 g.), rūšis (kanapės ir jų dalys), kilę padariniai, jo veiksmų intensyvumas, trukmė, atlikimo vieta, tikslai ir motyvai – rodo, kad padaryta veika atitinka ne baudžiamojo nusižengimo pagal BK 259 straipsnio 2 dalį sudėtį, bet ATPK 44 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą administracinio teisės pažeidimo sudėties požymių visumą, todėl užtraukia ne baudžiamąją, o administracinę atsakomybę pagal ATPK 44 straipsnio 1 dalį*“[42]. Nors šioje byloje atsižvelgta į padarytos veikos pavojingumą, tačiau teismų praktika yra nuėjusi ir kitu keliu, kur nuosprendį grįsdavo pačių teismų išvestu kiekio vidurkiu: „*Apžvelgus teisminę praktiką, darytina išvada, kad pagrindinai baudžiamąją atsakomybę teismai taiko, kai kanapių ir jų dalių kiekis viršija daugiau kaip 0,1g. Tik vienoje byloje yra taikyta baudžiamoji atsakomybė, kai kanapių ir jų dalių kiekis nustatytas 0,073g. M. J. buvo kaltinamas įgijęs 0.022g. kanapių ir jų dalių. Apeliacinės instancijos teismas daro išvadą, kad pas M. J. rastų kanapių ir jų dalių kiekis yra daugiau negu tris kartus mažesnis už kiekį (0.073g.), už kurį yra taikyta baudžiamoji atsakomybė <...> kolegijos nuomone, M. J. padaryta veika dėl įgijimo ir laikymo itin nedidelio kiekio narkotinių medžiagų kvalifikuojama kaip neteisėtas narkotinių ar psichotropinių medžiagų įgijimas ar laikymas nedideliais kiekiais be tikslo parduoti ar kitaip platinti pagal ATPK numatytą straipsnį*“[43]. Kaip matome, teismai skirtingai vertina ir taiko

[42] Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. balandžio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-160-290/2014).
[43] Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-409-383/2010).

Kiekių nustatymo rekomendacijas. Priimtina šiuo požiūriu Dariaus Prankos išsakyta pozicija su kuria reikia sutikti, kad tokia nevienareikšmiška teismų praktika įneša neaiškumo[44].

Labai didelio kiekio nustatymo ypatumai plačiau bus nagrinėjami antrame skyriuje. Nustatant narkotinių ir psichotropinių medžiagų klasifikavimo kriterijus buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad Lietuvoje narkotinės ir psichotropinės medžiagos nėra sistemingai ir aiškiai suskirstytos į sąrašus remiantis JT konvencijomis, kurios skyrė dėmesį ir šių medžiagų terapiniams naudingumui. Todėl darbo autorius sutinka su E. Gruodytės nuomone, kad atsižvelgiant į narkotiko rūšį, labai mažas kiekis negali turėti žalingo poveikio žmogaus organizmui ir negali būti laikomas nusikalstamos veikos dalyku[45]. Lietuvos institucijoms atsižvelgus į kiekvienos narkotinės ar psichotropinės medžiagos galimą piktnaudžiavimo atsiradimą ir jo poveikį žmogaus sveikatai, būtų galima pasvarstyti apie individualių bausmių taikymą.

Teisminėje praktikoje, kai neteisėtai disponuota įvairių rūšių narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, taip pat skirtingais jų kiekiais, atsižvelgtina į tai, kad BK 259 ir 260 straipsniuose nurodomas narkotinių ir psichotropinių medžiagų kiekis apskritai, o ne atskiros rūšies tų medžiagų kiekis, todėl neteisėtai disponuotų medžiagų kiekiai sumuojami ir nustatomas bendras visų medžiagų kiekis.

Didelio kiekio nustatymas svarbus BK 260 straipsnio 2 dalies prasme. Esant platinimo tisklui, asmeniui disponuojant skirtingomis narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, o kiekvienos medžiagos kiekiui nesant dideliam, tačiau sudėjus visas santykines dalis, gautas skaičius (procentais ar vieneto dalimis) viršija santykinio didelio kiekio ribas, tokiu atveju vadovaujantis teisminę praktika kiekis yra didelis. Toks aiškinimas pateiktas kasacinėje nutartyje baudžiamojoje byloje, kurioje konstatuotas didelis narkotinių ir psichotropinių medžiagų kiekis: „*Pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu R. L. ir I. J. pagal BK 260 straipsnio 2 dalį nuteisti už tai, kad veikdami bendrininkų grupe įgijo ir laikė turėdami tikslą platinti ne mažiau kaip: 1,242 g psichotropinės medžiagos – piperazino, 0,715 g narkotinės medžiagos – kanapių (ir jų dalių), 1,638 g narkotinės medžiagos – kanapių dervos, 0,085 g psichotropinės medžiagos – buprenorfino, 0,004 g psichotropinės medžiagos – klonazepamo, 0,0625 g psichotropinės medžiagos – lorazepamo, 0,105 g psichotropinės medžiagos – diazepamo, 0,102 g narkotinės medžiagos – heroino, 0,010 g psichotropinės medžiagos – metamfetamin <...> atsižvelgiant į tai, kad pas nuteistuosius rastų narkotinių ir psichotropinių medžiagų didelio kiekio procentinių dalių suma viršija 100 proc.*

[44] Pranka, D. Nusikalstamos veikos ir administracinio teisės pažeidimo atribojimo problemos: teisės pažeidimai, susiję su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis. *Jurisprudencija*. 2013, 20(4), p. 1510-1523.
[45] Gruodytė, E. *Narkotikai ir baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 229.

santykinio didelio kiekio, bei įvertinus, kad nuteistieji disponavo net 9 rūšių narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, konstatuotina, kad bendras šių medžiagų kiekis laikytinas dideliu, todėl nuteistųjų veika teisingai kvalifikuota pagal BK 260 straipsnio 2 dalį“[46]. Tokios pat nuomonės laikosi ir A. Gutauskas kalbėdamas apie didelio kiekio nustatymo ypatumus, teigdamas, kad sudėjus visas santykines dalis, gautas skaičius procentais ar vieneto dalimis viršija santykinio didelio kiekio ribas, manytina gali būti nustatytas didelis kiekis[47].

Lietuvoje pasak E. Gruodytės nėra jokiame teisės atke aptarti kriterijai, kuriais buvo vadovaujamsi apibrėžiant atskirų narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekius[48]. Nedidelis kiekis nustatytas pagal farmakopėjoje nurodytą maksimalią paros dozę, didelis – atsižvelgiant į maksimalius kiekius, kuriuos turi teisę išrašyti gydytojas pagal Narkotinių ir psichotropinių medžiagų įstatymą[49]. Tačiau galima daryti prielaidą, kad toks kriterijų vertinimas buvo daromas vadovaujantis Europos valstybių prakitka.

Narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekio nustatymas yra aktuali problema kvalifikuojant veiką ir skiriant bausmę. Todėl tinkamas ir sistemiškas kiekio įtvirtinimas teisės aktuose galėtų būti kaip vienas iš pagrindų teisingai įvertinti padarytą nusikalstamą veiką ir paskirti atitinkamą bausmę. Įvertinus susiklosčiusią situaciją, darbo autorius siūlo nedidelį kiekį, Kiekių nustatymo rekomendacijose, skaidyti į dvi dalis. Pirma dalis nurodytų ribą iki kurios yra taikoma administracinė atsakomybė išvedus vidurkį narkotinių ar psichotropinių medžiagų. Kaip pavyzdys – kanapės ir jų dalys (5g), tokiu atveju administracinė atsakomybė būtų taikoma iki 2,5g. Antroji dalis nuo 2,5g iki 5g – baudžiamoji. Taip būtų aiškios ir atsižvelgus į visuomenės daromos žalos poveikį, bei piktnaudžiavimo atsiradimo galimybę, ribos teismams teisingai taikyti įstatymus. Būtų užtikrintas ir vienodas teisminės praktikos laikymasis.

[46] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-159/2012).
[47] Girdenis, T., Gutauskas, A., Kujalis, P. *Baudžiamoji teisė.*Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014, p. 166.
[48] Gruodytė, E. *Narkotikai ir baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
[49] Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002 m. kovo 8 d. įsakymas Nr. 112. „Dėl receptų rašymo ir vaistų bei kompeansuojamų medicinos pagalbos priemonių išdavimo (pardavimo) gyventojams”. *Valstybės žinios.* Aktuali redakcija su 2014 03 03 įsakymu Nr. V-297.

1.1.2.3. Baudžiamosios ir ardministracinės atsakombyės atribojimas

Lietuvoje galiojantis baudžiamojo įstatymo 259 straipsnio 2 dalis numato baudžiamąjį nusižengimą už neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis neturint tikslo platint. Alternatyvios veikos yra gaminimas, perdirbimas, įgijimas, laikymas, gabenimas ir siuntimas. Kiekis - nedidelis. Tokia pat veika yra numatyta ir administracinių teisės pažeidimo kodekso 44 straipsnio 1 dalyje, kur nurodoma, kad asmuo traukiamas administracinei atsakomybėn už neteisėtą nedidelio keikio narkotinių ar psichotropinių medžiagų įgijimą arba laikymą be tisklo parduoti ar kitaip platinti. Todėl BK 259 straipsnio 2 dalis su alternatyviom veikom: įgijimu ar laikymu, bei ATPK 44str. 1d. nustato dvi skirtingas atsakomybės rūšis, kurių atribojimas nėra sureguliuotas tiek baudžiamosios teisės moksle, tiek teisminėje praktikoje.

Kaip teigia O. Fedosiuk, kraštutinės priemonės (*ultima ratio*) principas įstatymų leidyboje gali būti įgyvendinamas tiek kaip kriminalizavimo kriterijus, tiek nustatant baudžiamosios atsakomybės paramaterus[50]. Tačiau įstatymo leidėjui nustačius už neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis laikymą ar įgijimą, dviejų rūšių ir skirtingo teisine galia aktų atsakomybę, kyla jų taikymo problematika. D. Pranka, nagrinėdamas BK 259 straipsnio 2 dalies ir administracinės teisės pažeidimo, numatyto ATPK 44 straipsnio dalyje, atribojimo ypatumus teigia, kad ATPK 9 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta gana aiški ir nedviprasmiška nuostata, leidžianti išspręsti šią problemą[51]. Darbo autorius, opnuoja tokiai pozicijai ir sutinka su A.Gutausko nuomone, kad nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, atsakomybių atribojimo klausimas nėra įstatymiškai išspręstas[52].

ATPK 9 straipsnio 2 dalis, nurodo, kad: „administracinė atsakomybė už šiame kodekse numatytus teisės pažeidimus atsiranda, jeigu savo pobūdžiu šie pažeidimai pagal galiojančius įstatymus neužtraukia baudžiamosios atsakomybės“[53]. Tai yra bendra nuostata apskritai sprendžiant įstatymų kolizijos problemą. Todėl ji tiesiogiai nenurodo įstatymiško, neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, atsakomybių atribojimo. Kaip teigia V. Piesliakas: „kai už analogišką veiką numatyta ir baudžiamoji, ir administracinė atsakomybė, sprendžiant

[50] Fedosiuk, O. Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė. *Jurisprudencija*. 2012, 19(2), p. 715-738.
[51] Pranka, D. Nusikalstamos veikos ir administracinio teisės pažeidimo atribojimo problemos: teisės pažeidimai, susiję su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis. *Jurisprudencija*. 2013, 20(4), p. 1510-1523.
[52] Gutauskas, A. Nusikalstamų veikų, susijusių su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, kvalifikavimo ypatumai teismų praktikoje. *Jurisprudencija.* 2013, 20(2), p. 775-786.
[53] Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodeksas. *Vyriausybės žinios*. 1985, Nr. 1-1, i. k. 0841010KODE00X-4449.

teisinės atsakomybės rūšies nustatymo klausimus, pirmiausia svarstomi nusikaltimo sudeties ir baudžiamosios atsakomybės klausimai ir tik paskui, padarius išvadą, kad veikos pavojingumas nėra tokio lygio, kai veika tampa nusikaltimu, svarstomi administracinės atsakomybės klausimai“[54]. Teismams leidus savo vidiniu įsitikinimu pagal konkrečios bylos aplinkybes, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymą dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijas ir veikos pavojingumą, spręsti ar taikyti baudžiamąją, ar administracinę, susiduriama su skirtinga veikos interpetacija.

Vienoje baudžiamojoje byloje, pats teismas suformavo narkotinių ir psichotropinių medžiagų nustatymo kriterijus, kuriuos išdėstė taip argumentuodamas: „*Administracinė atsakomybė iškyla dėl nusikalstamos veikos dalyko. Teismų praktikoje yra atvejų, kai asmenys nuteisti pagal BK 259 str. 2 d. už nedidelio kiekio narkotinės medžiagos – kanapių ir jų dalių neteisėtą įgijimą ir laikymą, neturint tikslo jų parduoti ar kitaip platinti. Tai patvirtina ir susiformavusi teismų praktika, ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys 2K-532/2007, 2K-415/2007, 2K-69/2007, 2K-242/2007 ir 2K-42/2005, kurias skunde paminėjo prokuroras, ir kuriomis palikti galioti žemesnės instancijos teismų priimti apkaltinamieji nuosprendžiai, kuriais asmenys nuteisti už 0,581, 3,01, 0,073, 0,347 g kanapių ir jų dalių neteisėtą įgijimą ir laikymą, neturint tikslo jų parduoti ar kitaip platinti <...> teismų praktikoje yra ir daugiau teismų sprendimų, paliktų galioti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimis (2K-352/2008, 2K-148/2009, 2K-303/2008, 2K-110/2007), kuriuose asmenys nuteisti dėl palyginti labai mažo kiekio - 0,872, 0,545, 0,523, 0,158 g kanapių ir jų dalių neteisėto įgijimo, laikymo, neturint tikslo parduoti ar kitaip platinti. Iš paminėtų teismų sprendimų matyti, kad teismai, priimdami apkaltinamuosius nuosprendžius, nedideliu kiekiu laiko kanapių ir jų dalių kiekį, kuris sudaro ne mažiau kaip 0,1 g“*[55]. Taigi nustatydamas ribą – 0,1 g kanapių ir jų dalių kiekį, kuriam viršijus yra taikoma baudžiamoji atsakomybė, teismas tarsi nusibrėžė horizontalią liniją pagal kurią siekė priimti precedentą, kuriuo būtų vadovaujamasi kitose bylose. Tačiau pastaruoju metu teismai vis labiau „didina“ nedidelio kiekio ribą už kurią būtų taikoma administracinė atsakomybė. Štai vienoje byloje teismas 0.4961 g., narkotinių medžiagų (kanapių ir jų dalių) kiekį vertino kaip administracinės teisės pažeidimo dalyką[56]. Panašių bylų yra iš tiesų ne viena. Štai kitoje byloje teismas dėl 0,397 g., o joje narkotinės medžiagos 0.382 g., pasisakė taip: „*Aukštesnysis teismas konstatuoja, jog G. N. veikos pavojingumą apibūdinantys požymiai – neteisėtai įgytos ir laikytos*

[54] Piesliakas, V., *supra* note 8, p. 163.
[55] Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-409-383/2010).
[56] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-163/2013).

narkotinės medžiagos kiekis (0,397 g., o joje narkotinės medžiagos kiekis 0,382 g.), rūšis (kanapės ir jų dalys), kilę padariniai, jo veiksmų intensyvumas, trukmė, atlikimo vieta, tikslai ir motyvai – rodo, kad padaryta veika atitinka ne baudžiamojo nusižengimo pagal BK 259 straipsnio 2 dalį sudėtį, bet ATPK 44 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą administracinio teisės pažeidimo sudėties požymių visumą, todėl užtraukia ne baudžiamąją, o administracinę atsakomybę pagal ATPK 44 straipsnio 1 dalį"[57]. Tokia praktika pradėjo vyrauti po Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos nutarties, kurioje asmuo buvo nubaustas pagal ATPK 44 str. 1 d. už tai, kad neturėdamas tikslo parduoti ar kitaip platinti, įsigijo, ne daugiau kaip 0,5 g – narkotinės medžiagos kanapių ir jų dalių. Toje pačioje nutartyje, teismas pažymėjo, kad įsigaliojus naujajam BK, vien tik narkotinės ar psichotropinės medžiagos kiekio kriterijus nėra pakankamas administracinei ir baudžiamajai atsakomybei atskirti, o turėtų būti atsižvelgiama į padarytos veikos pavojingumą apibūdinančių požymių visumą – narkotinės ar psichotropinės medžiagos kiekį, rūšį (jos poveikį žmogaus organizmui), kaltininko veiksmų ypatybes, jų atlikimo vietą ir kitas aplinkybes[58]. Toks požiūris yra sveikintinas. Teismai pradėjo liberaliau žiūrėti į neteisėto narkotinių ar psichotropinių medžiagų įgijimo ar laikymo aspektu, asmens teisinę padėtį visuomenėje ir taikyti administracinę atsakomybę.

G. Švedas vieną iš baudžiamosios politikos formuojantį veiksnį įvardyja teismų veiklą. Analizuodamas šį veiksnį, autorius išsako savo poziciją ir teigia, kad Lietuvos Aukščiausias Teismas skelbdamas nutartis, turinčias precedento galią, aiškina teisės normą (pažodžiui, siaurinamai arba plečiamai)[59]. Galime daryti išvadą, kad dėl nedidelio narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekio taikymo baudžiamojoje ar administracinėje byloje, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegiją padarė plečiamąjį normos aiškinimą, nurodydama kriterijus pagal kuriuos reikia įvertinti asmens padarytą nusikalstamą veiką.

Kitas svarbus veiksnys – Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai. G. Švedo nuomone, Konstitucinis Teismas daro didelę įtaką baudžiamajai politikai tiek baudžiamųjų įstatymų teisėkūros, tiek jų taikymo procese[60]. Svarbus nagrinėjamu klausimu yra Konstitucinio Teismo pasisakymas dėl baudžiamosios ir administracinės atsakomybės taikymo: „vertinant ar teisinė

[57] Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. balandžio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-160-290/2014).
[58] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 13 d. nutartis baudžaimojoje byloje (bylos Nr. 2K-7-76/2012).
[59] Švedas, G. *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos respublikoje*s. Vilnius : Teisinės informacijos centras, 2006, p. 63.
[60] *Ibid*., p. 54.

atsakomybė priskirtina administracinei ar baudžiamajai teisei, pabrėžtina, kad tarp administracinės ir baudžiamosios teisinės atsakomybės esama nemaža panašumų, bet yra ir esminių skirtumų. Administracinių teisės pažeidimų ir nusikalstamų veikų pavojingumas yra nevienodas, skiriasi ir patraukimo administracinėn arba baudžiamojon atsakomybėn padariniai“, jog „teisės doktrina visuotinai pripažįsta, kad administracinio teisės pažeidimo ir nusikaltimo pavojingumas yra nevienodas. Didesnį nusikaltimo pavojingumą nulemia ne tik objekto, bet ir kitų objektyvių bei subjektyvių požymių visuma“[61].

Sprendžiant baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimą, reikia sutikti su O. Fedosiuk pozicija, kad su *ultima ratio* principu nedera BK normos, kurios dubliuojasi su Administrainės teisės pažeidimų kodekso draudimais, o vien dubliavimosi faktas rodo, kad administracinės atsakomybės visiškai pakaktų tokioms veikoms įvertinti[62]. Tokiu atveju galima daryti prielaidą, kad teismams taikant baudžiamąją atsakomybę pagal BK 259 str. 2 d., kai asmuo laiko daugiau nei 0,5 g., narkotinės medžiagos – kanapių (ir jų dalių), yra nubrėžiama, aiški tačiau neargumentuota riba užkertanti kelią teisingam bylos išsprendimui. Nereikia pamiršti, kad nors ir yra praktikoje “pakelta” riba, už kurią yra taikoma administracinė atsakomybė, tačiau tai labiau procentaliai išvesti skaičiai, kai 0,5 g., kanapių (ir jų dalių) kiekis yra 10 kartų mažesntis, nes Kiekių rekomendacijose nurodyto nedidelio kiekio norma – 5 g.

Vadovaujantis esama teismų praktika, galima teigti, kad aukštesnieji teismai pradėjo laisviau žiūrėti į narkotinių ar psichotropinių medžiagų laikymą ir įgijimą, o tai įtakos turėjo administracinės atsakomybės platesniam taikymui. Tačiau dažnas pirmos instancijos teismas vistiek stengiasi palaikyti ir taikyti baudžiamąją atsakomybę. Nesant tikslios ribos, nedidelio kiekio pritaikymui tiek administracinei, tiek baudžiamajai atsakomybei, o visų svarbiausia tinkamo narkotinių ar psichotropinių medžiagų įtraukimo į sąrašus pagrįstumo, atsiranda didelė tikimybė, kad už panašų kiekį, asmuo gali būti nubaustas griežtesne, t.y baudžiamąja atsakomybe. Tuo pačiu, verta paminėti, kad toks vertinamasis teismų požymis kaip pavojingumas žmogaus sveikatai, apskritai negalimas, nes narkotinės ir psichotropinės medžiagos pagal jų pavojingumą, Lietuvoje įtrauktos į sąrašus neatitinkančius JT konvencijose nustatytų kriterijų.

[61] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 163^2 straipsnio (2002 m. liepos 5 d. redakcija) 5 dalies ir šio straipsnio (2003 m. liepos 4 d. redakcija) 6 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstituijai“. *Valstybės žinios.* 2005, Nr. 01.04.

[62] Fedosiuk, O. Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė. *Jurisprudencija*. 2012, 19(2), p. 715-738.

1.1.3. BK 259 straipsnyje numatytų alternatyvių veikų ypatumai

Remiantis BK 11 ir 12 straipsniais, nusikaltimas ir baužiamasis nusižengimas yra įvardijami kaip pavojinga ir šiame kodekse uždrausta veika (veikimas ar neveikimas). Kaip teigia V. Piesliakas, pavojinga veika yra nusiklastamos veikos sudėties šerdis[63]. Norint asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn reikia tinkamai inkriminuoti pavojingą veiką kaip vieną iš pagrindinių objektyviųjų nusikalstamos veikos požymių. Dėl neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, *inter alia* yra nustatinėjama, ar kaltininko veikimas (neveikimas) atitinka bent vieną iš BK 260 ar 259 straipsnių dispozicijose nurodytų veikų. BK 259 straipsnyje įtvirtintos gaminimo, perdirbimo, įgijimo, laikymo, gabenimo, siuntimo, pavojingų veikų alternatyvos. Baudžiamajai atsakomybei pagal BK 259 ar 260 straipsnius kilti pakanka bent vienos iš juose nurodytų veikų padarymo. Teisminėje praktikoje dėl alternatyvių veikų BK 259 ir 260 str. prasme nustatyta: „k*asacinės instancijos teismas atkreipė dėmesį į tai, kad BK 259 straipsnio 1 dalyje išvardyti objektyvieji veikos požymiai suformuluoti kaip alternatyvūs, todėl baudžiamajai atsakomybei pakanka, kad būtų padaryta bent viena iš šiame BK straipsnyje nurodytų veikų, šiuo atveju narkotinių medžiagų laikymas. Kas dėl kasatoriaus nuteisimo pagal BK 259 straipsnio 1 dalį už tai, kad jis 2007 m. birželio 6 d., apie 19.40 val., Šiaulių tardymo izoliatoriuje, esančiame Šiauliuose, Trakų g. 10, tarnybinėse patalpose, neteisėtai, neturėdamas tikslo platinti, laikė 7,488 g narkotinės medžiagos – kanapių (ir jų dalių), paslėpęs 12-oje vienetų cigarečių „Red & White“, įdėtų į cigarečių pakelį „Red & White“, bei laikė 11,055 g narkotinės medžiagos – kanapių (ir jų dalių) paslėpęs polietileniniame paketėlyje, įdėtame į tą patį cigarečių pakelį „Red & White“, bei laikė 5,464 g narkotinės medžiagos – kanapių dervos, paslėpęs kitame polietileniniame paketėlyje, įdėtame į tą patį cigarečių pakelį „Red & White", iki 2007 m. birželio 6 d., 19.40 val., kol patikrinimo metu šias narkotines medžiagas rado ir paėmė pareigūnai, tai kolegija laiko, kad dėl šios veikos padarymo byloje yra pakankamai įrodymų. <...> J. L. pagrįstai nuteistas pagal BK 259 straipsnio 1 dalį už neteisėtą narkotinių medžiagų laikymą, neturint tikslo jų parduoti ar kitaip platinti“*[64].

Tikslinga aptarti BK 259 straipsnyje numatytų alternatyvių veikų požymius ir jų vertinimą tesimų praktikoje, kadangi tai turi reikšmės teisingam bylos išsprendimui, bei sistemiškam šių veikų aiškinimui.

[63] Piesliakas, V., *supra* note 8, p. 241.
[64] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-488/2009).

Gaminimas kaip veika. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato išaiškinime yra pateikiamas gaminimo apibrėžimas. „Tai yra procesas, kurio metu gaunamos psichotropinės ar narkotinės medžiagos, nepriklausomai nuo gamybos būdo, – žaliavos perdirbimas, išvalymas nuo pašalinių priemaišų, turimų komponentų sujungimas ir pan“[65]. Kadangi nėra nurodyto baigtinio sąrašo tai galime daryti išvadą, kad veikos dalyko gamybai priskiriami visi narkotinių ar psichotropinių medžiagų gavimo būdai. Veikos kvalifikavimui užtenka pagaminti bet kokį kiekį tinkamam vartojimui narkotinės ar psichotropinės medžiagos. Neturi reikšmės ir šių medžiagų pavidalas (kietos, skystos, miltelių forma) ir kita. Svarbu pažymėti, kad jei pagamintos medžiagos nėra tinkamos vartoti, t.y. nesukelia kvaišinamojo poveikio, o tik jas perdirbus gali būti tinkamos vartojimui, kaltininko veiksmai kvalifikuojami pagal BK 22 straipsnio 1 dalį ir BK 259 straipsnio atitinkamą dalį. Teismų praktikoje gaminimas yra suprantamas taip: „Gaminimas yra procesas, kurio metu gaunamos narkotinės ar psichotropinės medžiagos nepriklausomai nuo būdo (namų sąlygomis, pramoniniu būdu, perdirbus žaliavą ar sujungus turimus komponentus, rafinavus ir kt.)“[66]. Lietuvių mokslininkai yra išsakę šiuo klausimu ir savo poziciją. Štai E. Gruodytė gaminimą siūlo laikyti ir vienų narkotinių ar psichotropinių medžiagų pavertimą kitomis[67]. Apibendrinus galima teigti, kad gaminimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje ir teismų praktikoje yra plačiai aptartas, o apibrėžimas pakankamai tikslus.

Kita alternatyvi veika yra **perdirbimas.** Perdirbimą reikėtų suprasti kaip iš narkotinių ar psichotropinių medžiagų yra išvalomos priemaišos, vienos jų paverčiamos kitomis, didinama jų koncentracija, iš narkotinių ar psichotropinių medžiagų yra gaunamos šioms rūšims neprsikirtinos medžiagos, taip pat medžiagų maišymas su tikslu padidinti pavojingumą žmogui. Iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato išaiškinimo apibrėžimo dėl gaminimo, galima suprasti, kad perdirbimas tai vienas iš gaminimo būdų. Kaip teigia Justinas Sigitas Pečkaitis perdirbimą kaip atskirą pavojingą veiką išskirti atskirai yra netikslinga, o pats įstatymų leidėjas yra nenuoseklus – minėtuose BK straipsniuose kriminalizavęs perdirbimą, kituose straipsniuose mini tik gaminimo veiksmą[68]. Teismų praktikoje dėl perdirbimo kaip atskiros veikos iškyla tam tikrų netikslumų. Teismai kanapių džiovinimą pripažįsta kaip gaminimą (2K-185/2010, 2K-596/2011). Tačiau

[65] Lietuvos Aukščiausio Teismo teisėjų senato 2002 m. birželio 21 d. nutarimas Nr.37 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant psichotropinių ar narkotinių medžiagų grobimo, neteisėto šių medžiagų ir jų pirmos kategorijos pirmtakų“.
[66] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-596/2011).
[67] Gruodytė, E. *Narkotikai ir baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 254.
[68] Pečkaitis, S. J. Neteisėtų veiksmų, susijusių su narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, baudžiamasis teisinis vertinimas pagal 2000 m. baudžiamąjį kodeksą. *Jurisprudencija*. 2003, t. 45(37); 78–85.

perdirbimas nuo gaminimo skiriasi tuo, kad perdirbimo atveju nėra gaunama nauja narkotinė ar psichotropinė medžiaga, o padidinama šios medžiagos koncentracija bei jos poveikis[69]. Tokiu būdu esant kaltininko tyčiai ir turint tikslą džiovinti kanapes, asmens veika turėtų būti inkriminuojama kaip perdirbimas, nes nėra sukuriama nauja medžiaga, o tik galimai padidinama narkotinės medžiagos koncentracija. Kaip pastebi A. Gutauskas, svarbu atkreipti dėmesį į gaminimo ir perdirbimo veikų skirtumus, ar bylose inkriminuotas narkotinių medžiagų gaminimas iš tikro nėra perdirbimas[70]. Tai parodo, kad neužtenka atriboti perdirbimą nuo kitų gaminimo būdų, kai perdirbimo metu visais atvejais medžiaga ar jos dalys privalo būti į I – III narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašus įtraukta medžiaga.

Įgijimas kaip veika. Tai įvairiausi veiksmai, kuriais asmuo realiai turi narkotines ar psichotropines medžiagas. Pagal LAT senato išaiškinimą įgijimas – tai veiksmai, kuriuos atlikęs asmuo gauna psichotropines ar narkotines medžiagas ir pirmos kategorijos jų pirmtakus (prekursorius). Tokie veiksmai yra pirkimas, mainai, radinio pasisavinimas, skolos atsiėmimas ar dovanos gavimas ir kt[71]. Kaip matyti iš pateikto išaiškinimo, veiksmų baigtinio sąrašo nėra, todėl asmuo gali įgyti narkotines medžiagas tiek atlygintinai tiek neatlygintinai. E. Gruodytė išskiria tokius atlygintino ir neatlygintino įgijio būdus: atlygintinas – prikimas, išmainymas į prekes ar kitus daiktus, kaip atlyginimas už atliktas paslaugas ar darbus, kaip skolos padengimas, o neatlygintinas – kai narkotinės ar psichotropinės medžiagos gaunamos veltui, laukinių gėlių turinčių narkotinių ar psichotropinių medžiagų, rinkimas[72]. Teismų praktikoje dažnas atvejis - narkotinių ar psichotropinių pirkimas. Pavyzdžiui:

„A. I. nuteistas už tai, kad 2012 m. kovo 2 d., apie 23.30 val., Vilniuje, (duomenys neskelbtini) automobilių stovėjimo aikštelėje, iš ikiteisminio tyrimo metu nenustatyto asmens, pravarde „Ženia“, neteisėtai, turėdamas tikslą parduoti ar kitaip platinti, už 1050 Lt įgijo 31,04 g narkotinės medžiagos – kanapių ir jų dalių“[73].

Retai pasitaikantis teisminėje praktikoje tačiau vienas iš neatlygintinų veikos dalyko įgijimo būdų yra radimas. Kasacinės instancijos teismo praktikoje pripažįstama, kad neatlygintinas narkotinių ar psichotropinių medžiagų gavimas *inter alia* jas randant nepaneigia jų įgijimo fakto.

[69] Майоров А. А., Малинин В. Б. Наркотики:преступность и преступления. Санкт – Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, С. 135.
[70] Girdenis, T., Gutauskas, A., Kujalis, P. *Baudžiamoji teisė.*Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
[71] Lietuvos Aukščiausio Teismo teisėjų senato 2002 m. birželio 21 d. nutarimas Nr.37 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant psichotropinių ar narkotinių medžiagų grobimo, neteisėto šių medžiagų ir jų pirmos kategorijos pirmtakų“.
[72] Gruodytė, E. *Narkotikai ir baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 259.
[73] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-81/2014).

Pavyzdžiui, kasacinėje nutartyje baudžiamojoje byloje konstatuota, jog: „*nagrinėjant bylą pirmosios ir apeliacinės instancijos teisme nuteistasis N. L. iš esmės pripažino, kad suradęs paketą suprato, jog jame yra arba galbūt yra narkotinės medžiagos. Šią aplinkybę patvirtina ir jo elgesys paslepiant surastą paketėlį drabužiuose, pamačius įkalinimo vietos pareigūnui, tai patvirtino ir jo kratą atlikę pareigūnai bei kratos protokolas. Todėl teismai pagrįstai pripažino, kad N. L. neteisėtai įgijo ir laikė psichotropinės medžiagos – sintetinius kanabinoidus, kurie buvo surasti pas jį kratos metu*“[74].

Dažnas atvejis, kada teismų praktikoje įgijimas kaip būdas nėra konkretizuojamas. Susidaro įspudis, kad teismai tiesiog preziumuoja įgijimo faktą. Pavyzdys: *„2009 m. gegužės mėnesio pradžioje, tiksli data ir laikas nenustatyti, neteisėtai, turėdamas tikslą parduoti ir tokiu būdu platinti, R. G. nenustatytomis aplinkybėmis iš nenustatyto asmens įgijo ne mažiau kaip 2,653 g miltelių, kurių sudėtyje buvo 0,89 g narkotinės medžiagos – heroino*“[75]

Todėl reiktų sutikti su E. Gruodytės nuomone, kad tokiai teismų praktikai pritarti negalima, nes bylos nagrinėjimo metu būtina išaiškinti visas nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes[76]. Nors šių medžiagų įgijimo fakto dažnai nėra galimybės nustatyti, tačiau inkriminuojant kaltininkui šią veiką jis yra kaltinamas veika, kurios objektyvusis požymis nėra nustatytas. Esant tokiai situacijai, remiantis BK 2 straipsnio 4 dalimi, kuri nurodo, kad pagal baudžiamąjį įstatymą atsako tik tas asmuo, kurio padaryta veika atitinka baudžiamojo įstatymo numatytą nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėtį, tai aiškiai prieštarauja BPK 305 str. 1 d., kuriame numatyta, kad apkaltinamojo nuosprendžio aprašomojoje dalyje išdėstomos įrodytomis pripažintos nusikalstamos veikos aplinkybės, t. y. nurodoma jos padarymo vieta, laikas, būdas, padariniai ir kitos svarbios aplinkybės[77]. Tokioje situacijoje teismas privalo įgijimo faktą laikyti neįrodytu ir pašalinti iš nuosprendžio: *„Vilniaus m. 3 apylinkės teismas pašalino iš G.P. kaltinimo neteisėtą narkotinės medžiagos – aguonų ir jų dalių koncentrato įgijimą, kaip aplinkybę, kuri nebuvo įrodyta bei nurodė, kad inkriminuojant šią aplinkybę kaltinime nėra nurodyta narkotinės medžiagos įgijimo vieta, laikas, būdas, nenurodytas laikotarpis, per kurį G.P. laikė narkotinę medžiagą*“[78].

---

[74] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gruodžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-619/2012).

[75] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-679/2012).

[76] Gruodytė, E. *Narkotikai ir baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 260.

[77] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios.* 2002, Nr. 37-1341.

[78] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 2 d. Teismų praktikos nusikalstamų veikų, sisijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) (BK 259–261, 263–264, 266 straipsniai) apžvalga. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Vilnius: *Teismų praktika,* 2014, Nr. 40.

Įgijimas kaip veika yra baigta, kai narkotinės ar psichotropinės medžiagos pereina jas įsigijusiam asmeniui ir jis jas gali valdyti. Jei asmuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų įgyja užsienio valstybėje teisėtai, tokiu atveju baudžiamojon atsakomybėn jis negali būti traukiamas[79].

Iš pateiktų apibrėžimų ir vertinimo teismų praktikoje, galima teigti, kad įgijimas narkotinių ar psichotropinių medžiagų yra bet koks jų įgijimas, pažeidžiant teisės aktais nustatytą tvarką.

Neteisėtas laikymas. Laikymas – bet koks faktinis turėjimas narkotinių ar psichotropinių medžiagų, nepriklausomai nuo laiko, kiekio, ar jų buvimo vietos. Baudžiamojo kodekso komentare laikymas pripažįstamas bet kokios tyčinės veikos, susijusios su faktiniu šių medžiagų buvimu kaltininko žinioje pažeidžiant teisės aktais nustatytą jų laikymo tvarką[80]. Galima teigti, kad laikymas užtraukia baudžiamąją atsakomybę nuo šių priemonių atsiradimo pas asmenį pradžios. Toks aiškinimas pateiktas, pavyzdžiui, kasacinėje nutartyje baudžiamojoje byloje: „*teismų praktikoje narkotinių ar psichotropinių medžiagų laikymas aiškinamas kaip bet koks faktinis jų turėjimas, nepriklausomai nuo jų turėjimo laiko trukmės ar buvimo vietos. Nusikaltimo, numatyto BK 260 straipsnyje, sudėtis yra formalioji, todėl narkotinių medžiagų, surastų T. V. garaže, laikymas tapo baigtu nusikaltimu nuo to momento, kai T. V. pradėjo jas laikyti*“[81].

Iš pateikto apibrėžimo yra aišku, kad neteisėto laikymo veikai konstatuoti nėra svarbi narkotinių ar psichotropinių medžiagų buvimo vieta. Teisminėje praktikoje laikymu pripažįstamas ne tik medžiagų turėjimas su savimi, bet ir jų turėjimas patalpoje ar kitoje vietoje. Pavyzdžiui laikymu pripažintas psichotropinių medžiagų turėjimas garaže: „*pagal teismų praktiką narkotinių ar psichotropinių medžiagų laikymas – tai tokių medžiagų buvimas kaltininko žinioje nepriklausomai nuo jų turėjimo laiko trukmės ar buvimo vietos (su savimi, patalpoje, slėptuvėje ar kitose vietose). Apeliacinės instancijos teismo apkaltinamuoju nuosprendžiu pagrįstai nustatyta, kad M. L. ir E. S. laikė labai didelį kiekį (12 932,8 g) metamfetamino, ši veika pagrįsta baudžiamojo proceso įstatymo nustatyta tvarka gautais ir teisiamajame posėdyje išnagrinėtais įrodymais, todėl abejonių nekelia. Esminės metamfetamino laikymo aplinkybės, patvirtinančios, kad ši psichotropinė medžiaga visą nuteistųjų M. L. ir E. S. buvimo garaže laiką buvo jų žinioje ir šie asmenys ją laikė, nustatytos*“[82].

[79] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-108-2006).

[80] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius: Registrų centras, 2010.

[81] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 19 d.nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-131/2008).

[82] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-421/2012).

Inkriminuojant neteisėtą laikymą, svarbu yra įrodyti ar kaltininkas turėjo galimybę spręsti laikomo daikto likimą, Kaip pastebi A. Gutauskas, ypač svarbu įrodyti, kai medžiagos yra rastos neutralioje teritorijoje arba kai jos laikomas bute, kuriame gyvena ir kiti asmenys[83]. Kiekvienu atveju reikia tinkamai įvertinti veikos tyčią ir suprasti, kad nusikalstamos veiko subjektu gali būti asmuo, kuris pagamino ar įsigijo narkotinių medžiagų, taip pat ir kiti asmenys.

Gabenimimas kaip veika. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimą gabenimas– *tai psichotropinių ar narkotinių medžiagų, taip pat pirmos kategorijos tų medžiagų pirmtakų (prekursorių) buvimo, laikymo vietos pakeitimas, perkeliant juos didesniais nuotoliais (pavyzdžiui, iš miesto į kaimą, iš vieno miesto į kitą miestą, iš gatvės į gatvę ir pan.). Medžiagos gali būti gabenamos vežant jas transporto priemone, nešant lagamine, kišenėse, krepšyje ir pan*[84]. Kaip matyti iš pateikto apibrėžimo narkotinių ar psichotropinių medžiagų gabenimas siejamas su pačiu kaltininku, t.y., jis dalyvauja pačioje veikoje. Pagal BK kometarą, gabenimu taip pat laikytinas narkotinių ar psichotropinių medžiagų pernešimas panaudojant gyvūnus, krepšyje, portfelyje, lagamine ar kituose daiktuose, kaltininko drabužiuose ar tiesiogiai ant kaltininko kūno ar jo organizme[85]. Tokiu būdu yra pažeidžiama teisės aktais nustatyta tvarka.

Teisminėje praktikoje pasitaiko atvejų, kai teismai neteisingai inkriminuoja neteisėtų narkotinių ar psichotropinių medžiagų gabenimą. Pavyzdys: *„Pirmosios instancijos teismas D. T. pripažino kaltu pagal BK 260 straipsnio 2 dalį dėl 4,015 g narkotinės medžiagos – heroino – gabenimo ir pardavimo 2010 m. gegužės 30 d. asmeniui, veikusiam pagal nusikalstamos veikos imitavimo modelį. Iš bylos duomenų matyti, kad D. T. pasikvietė liudytoją Nr. 061, kuriam taikytas anonimiškumas, į namo laiptinę ir liepė palaukti, o pats, užlipęs į ketvirtą ar penktą aukštą, neužilgo grįžo ir iš už kelnių diržo ištraukė maišelį su narkotine medžiaga. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad teismas nepagrįstai nustatė, jog D. T. gabeno narkotinę medžiagą nurodytomis aplinkybėmis, nes gabenimu laikomas tokių medžiagų perkėlimas didesniais nuotoliais, pavyzdžiui, iš gatvės į gatvę, į kitą miestą ir pan. (kasacinė nutartis Nr. 2K-624/2006)“*[86]

Naujausioje teismų praktikos, narkotinių ir psichotropinių medžiagų, apžvalgoje nurodoma, kad gabenimu paprastai nereikėtų laikyti, nedidelio kiekio psichotropinių ar narkotinių medžiagų

[83] Girdenis, T., Gutauskas, A., Kujalis, P. *Baudžiamoji teisė.*Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
[84] Lietuvos Aukščiausio Teismo teisėjų senato 2002 m. birželio 21 d. nutarimas Nr.37 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant psichotropinių ar narkotinių medžiagų grobimo, neteisėto šių medžiagų ir jų pirmos kategorijos pirmtakų“.
[85] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 300.
[86] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-494/2012).

nešiojimo, kurio tikslas asmeninis naudojimas[87]. Tačiau net ir esant šiam išaiškinimui naujausioje apžvalgoje, o tuo pačiu ir Lietuvos Aukščiausio Teismo senato rekomendacijoje[88], teismai linkę apeiti šią nuostatą. Štai vienoje byloje teismai neteisingai inkriminavo narkotinių medžiagų gabenimą: „*J. P. neteisėtai įgijo, laikė ir gabeno psichotropinę medžiagą, neturėdamas tikslo jos parduoti ar kitaip platinti, o būtent: 2013 m. rugpjūčio 13, apie 18.00 val. Vilniuje, Įsruties g. 3, neteisėtai neturėdamas tikslo parduoti ar kitaip platinti, iš kito asmens įgijo nedidelį kiekį narkotinės medžiagos – 0, 361 g. kanapių ir jų dalių, ir neteisėtai laikė su savimi iki 2012-08-13 apie 02.00 val., kol automobilių stovėjimo aikštelėje, esančioje adresu Vilniuje, Žukausko g. 15, policijos pareigūnas apžiūros metu, jo dešinėje džinsų kišenėje, rado ir paėmė minėtą kiekį narkotinės medžiagos kanapių ir jų dalių. Šiais savo veiksmais J. P. padarė baudžiamąjį nusižengimą, numatytą Lietuvos Respublikos BK 259 str. 2 d.*[89]. Šioje situacijoje klaidingas gabenimo kvalifikavimas „išprovokavo“ neteisingą asmens nuteisimą pagal BK 259 straipsnio 2 dalį, nors pagal teismų vyraujančią praktiką, baudžiamoji atsakomybė nekyla iki 0, 5 g. kanapių ir jų dalių. Kiekvienu atveju reikėtų tinkamai įvertinti situacija, kad asmuo nebūtų nubaustas neteisinga bausme.

Siuntimas. Siuntimas – tai narkotinių ar psichotropinių medžiagų perkėlimas panaudojant paštą, bagažą ar kitą būdą, kai kaltininkas pats nedalyvauja. Platus siuntimo kaip neteisėtos veikos apibūdinimas yra pateiktas BK komentare. Narkotinių ar psichotropinių medžiagų siuntimu yra laikomi bet kokie tyčiniai veiksmai, kai medžiagų gabenimas iš vienos vietos į kitą pažeidžiant nustatytą tvarką ir vykdomas nedalyvaujant tas medžiagas siunčiančiam aseniui[90]. Teisminėje praktikoje siuntimas yra tinkamai inkriminuojamas atisžvelgiant į visas bylos aplinkybes. Štai vienoje byloje kaltinamsis neteisėtai įgijo ir siuntė narkotines ir psichotropines medžiagas, neturėdamas tikslo jas parduoti ar kitaip platinti, būdamas savo gyvenamojoje vietoje, pasinaudodamas savo kompiuteriu, Jungtinėse Amerikos Valstijose, internetinėje parduotuvėje, nupirkdamas su pristatymu nurodant D. J. gyvenamosios vietos, adresą, sumokėdamas 230 Jungtinių Amerikos Valstijų dolerių, neteisėtai įgijo 225,25 g narkotinės medžiagos – puošniosios vožtės lapų

[87] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 2 d. Teismų praktikos nusikalstamų veikų, sisijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) (BK 259–261, 263–264, 266 straipsniai) apžvalga. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Vilnius: *Teismų praktika,* 2014, Nr. 40.

[88] Lietuvos Aukščiausio Teismo teisėjų senato 2002 m. birželio 21 d. nutarimas Nr.37., *op cit.*

[89] Vilniaus miesto apylinkės teismo 2013 m. spalio 4 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1-2910-486/2013).

[90] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius: Registrų centras, 2010.

miltelių – ir psichotropinių medžiagų – 0,1417 g (-) (cheminis pavadinimas -1-butly-3-(1 naphthoyl) indol) bei ne daugiau kaip 1,9243 g 3-fluormetkatinono arba 4-fluormetikatinono (flefedrono) ir neturėdamas tikslo platinti jas siuntė į Lietuvos Respubliką pardavėjui nurodytu D. J. gyvenamosios vietos adresu[91].

Apibendrinus, galima teigti, kad pagrindinė problema yra sietina su netinkamu vienos iš alternatyvių veikų inkriminavimu, neturint tam pagrįstų įrodymų. Vyraujanti situacija rodo, kad teismai dažnai preziumuoja nusikalstamą veiką taip sudarydami sąlygas ir toliau formuotis klaidingai tesiminei praktikai. Turėtų būti tinkamai išaiškintas nedidelio kiekio narkotinių ar psichotropinių medžiagų laikymas ir judėjimas iš vieno taško į kitą, kaip neteisėtas laikymas, o ne pripažintinas kaip ir gabenimas. Tuo pačiu teismų praktikoje nėra tinkamai išaiškinta narkotinių medžiagų perdirbimo sąvoką, kadangi tik gaminimu yra išgaunama nauja medžiaga, tuo tarpu perdirbimu atveju nėra gaunama nauja narkotinė ar psichotropinė medžiaga, o padidinama šios medžiagos koncentracija bei jos poveikis.

[91] Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. sausio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1-97-417/2012).

1.2. Neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis be tikslo jas platinti (BK 259 str.) subjektyvieji požymiai

1.2.1. Pakaltinamumas

Vienas iš subjektyviųjų nusikalstamos veikos požymių yra pakaltinamumas. Tai yra žmogaus savybė, kuri nurodo ar asmuo gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, ar ne. Kiekvienos nusikalstamos veikos sudėties požymiai, apibūdinantys nusikalstamos veikos subjektą, yra amžius, nuo kurio galima baudžiamoji atsakomybė, bei pakaltinamumas. Be kitų sudėties požymių, konstatavus ir asmens, padariusio nusikalstamą veiką, atitinkamą amžių ir pakaltinamumą (bendrieji būtini kiekvieno subjekto požymiai), yra pagrindas pradėti ikiteisminį tyrimą. Tai sudaro prielaidas užtikrinti konstitucinio asmenų lygybės prieš įstatymą principo reikalavimus: minėtų subjekto požymių pakanka, kad būtų pradėtas baudžiamasis procesas dėl jų nusikalstamos veikos. Taigi baudžiamojoje teisėje asmenų lygybės prieš įstatymą principas reiškia, kad už padarytą nusikalstamą veiką nustatyti vienodi baudžiamosios atsakomybės pagrindai. Kitos asmens savybės (teistumas, socialinė padėtis ir pan.) baudžiamojo proceso eigai teisinės reikšmės neturi. Į šias ir kitas kaltininko savybes atsižvelgiama jau sprendžiant bausmės individualizavimo klausimą, jei toks asmuo pripažintas kaltu (BK 54 straipsnio 2 dalis), atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės (pvz., BK 40 straipsnis) bei sprendžiant kitus teisinius baudžiamosios atsakomybės realizavimo klausimus.

BK 17 straipsnyje yra numatyta nepakaltinamumo samprata, kuri ir atskleidžia pakaltinamumo esmę. Asmuo yra pakaltinamas jei sugeba darant nusikalstamą veiką suvokti jos pavojingumą ir valdyti savo veiksmus. Kaip teigia V. Piesliakas pakaltinamumo baudžiamojoje byloje įrodynėti nereikia, jis yra prezimuojamas iki tol kol esant įtarimams padarius nusikalstama veiką numatytą BK 259 straipsnyje, reikia įrodinėti asmens nepakaltinamumą[92].

Norint asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 259 straipsnį reikia įsitikinti, kad jis yra pakaltinamas. Nepakalinamu asmenį gali pripažinti tik teismas. Pagrindiniai požymiai kuriais vadovaujasi teismas sprendžiant šį klausimą yra: intelektinis ir valinis. Jiems sąveikaujant kartu, bent vieno iš jų nebuvimas leidžia traukti asmenį pagal BK 259 straipsnio atitinkamą dalį.

Juridinis kriterijus parodo koks yra psichinis asmens santykis su padaryta nusikalstama veika. Šiuo požiuriu kalbama ar asmuo galėjo suvokti veikos pavojingumą. Juridinis kriterijus turi du požymius, kurie yra nurodyti BK 17 straipsnio 1 dalyje: intelektinis (negalėjimas suvokti veikos

[92] Piesliakas, V., *supra* note 8, p. 342.

pavojingumo) ir valinis (negalėjimas valdyti savo veiksmų). Reikia pabrėžti, kad sakinyje yra pavartotas žodis „arba“, kuris nurodo, kad pakankamas bent vienas iš šių požymių.

Medicininis kriterijus – tai asmens psichikos sutrikimas, dėl kurio atsiranda nusikalstamos veikos pavojingumo nesuvokimas ir negalėjimas valdyti savo veiksmų.

Nereikia pamiršti, kad narkomanija – tai liga. Tokia pat liga kaip ir alkoholizmas. Priklausomybė atsiranda palaipsniui, todėl teismas kiekvienu atveju turėtų atkreipti dėmesį, sprendžiant ar asmuo yra kaltas padaręs nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą numatytą BK 259 straipsnyje, į tai ar asmuo nėra priklausomas nuo narkotinės ar psichotropinės medžiagos. Daugelis užsienio autorių narkotikų vartojimą įvardija kaip ligos modelį (angl. *the disease model*). Štai anglų mokslininkas Howard Abadinsky, teigia, kad nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų priklausantis asmuo negali valdyti ar kontroliuotis savęs, todėl jį reikia vadinti auka[93]. Tai leidžia daryti išvadą, kad asmens padaryti neteisėti veiksmai gali atitikti valinį požymį – negalėjimą valdytį savo veiksmų. Tokiu atveju reikėtų atsižvelgiant į teismo medicinos išvadą ir remiantis BK 98 straipsniu, pripažinti asmenį nepakaltinamu, arba ribotai pakaltinamu.

1.2.2. Kaltė

Kaltė – tai asmens psichinis santykis su daroma pavojinga veika ir pasekmėmis. Kaip teigia V. Piesliakas kaltė yra pagrindinis subjektyvusis nusikalstamos veikos sudėties požymis, kurį reikia įrodinėti kiekvienoje baudžiamojoje byloje[94]. Pagal BK 259 straipsnį asmuo atsako tik tiesiogine tyčia. Tiesioginė tyčia yra tokios tyčios rūšis, kai asmuo suvokia savo veikimo ar neveikimo pavojingumą ir numato pavojingas pasekmes, bei jų siekia. Tyčios formų apibrėžimai yra pateikiami BK 15 straipsnyje.

Asmuo pagal BK 259 straipsnį suvokia kad jis gamina, perdirba, laiko, įgyja, siunčia ar gabena narkotines ar psichotropines medžiagas, suvokė veikos pavojingumą ir norėjo taip veikti. Norint tinkamai įvertinti asmens kaltę, neužtenka vien kaltininko parodymų, bet būtina vadovautis ir pagal visas reikšmingas bylos faktines aplinkybes. Kaip teigia Jonas Prapiestis, asmuo neturi tikslo parduoti ar kitaip platinti narkotinių ar psichotropinių medžiagų, gali liudyti nedidelis šių medžiagų kiekis[95]. Teisminėje praktikoje aptariamos aplinkybės, kurios pagrindžia faktinių aplinkybių, apibūdinančių šių nusikalstamų veikų objektyviuosius požymius, suvokimą, ir leidžia teismui daryti

[93] Abadinsky, H. *Drugs : an introduction* .5th ed. Belmont (Calif.): Wadsworth: Thomson Learning, 2004, p. 63.
[94] Piesliakas, V., *supra* note 8, p. 352.
[95] Abromavičius, A., Bieliūnas, E., Drakšienė, A. *Baudžiamoji teisė: specialioji dalis.* Vilnius: Eugrimas, 2000.

išvadą dėl kaltės buvimo ar nebuvimo asmens veiksmuose. Štai vienoje baudžiamojoje byloje teismas rėmesi ne viena faktine aplinkybe nustatant kaltiniko tyčią: „*pirmosios instancijos teismas pagrįstai N. P. kaltę įvykdžius BK 259 straipsnio 1 dalyje numatytą nusikaltimą grindė jo paties prisipažinimu, liudytojo A. K. parodymais, daiktų pateikimo protokole, specialistų išvadose, kratos protokole esančiais duomenimis, taip pat kitais ištirtais rašytiniais įrodymais. Tai, kad buvo rasti penki maišeliai su narkotinėmis medžiagomis, kad N. P. apytiksliai prieš 10 valandų buvo vartojęs heroino, tai, kad maišeliai rasti rankinėje, kurioje nuteistasis laikė dokumentus, pats parodė pareigūnams rankinės turinį, kurioje buvo ir plastikinis maišelis su milteliais, kaip vėliau nustatyta – heroinu, patvirtina, jog N. P. įvykio dieną žinojo, jog turi šių narkotinių medžiagų, suvokė, jog tai neteisėta, pavojinga, baudžiama veika (ne kartą už tai buvo teistas), šias narkotines medžiagas laikė ir gabeno automobiliu*“[96].

Kaip buvo minėta, kaltė yra pagrindinis nusikalstamos veikos sudėties požymis ir ją reikia įrodynėti kiekvienoje baudžiamojoje byloje. Tačiau neretai teismai tik preziumuoja kaltės buvimą, taip netinkamai įvertindami nusikalstamos veikos buvimą: „*Pagal žemesnės instancijos teismų sprendimais nustatytas aplinkybes narkotines ir psichotropines medžiagas neteisėtai įgijo, gabeno ir laikė bute J. L., o kasatorius paėmė sesers J. L. neteisėtai įgytas ir laikomas narkotines bei psichotropines medžiagas (tik tą jų dalį, apie kurią žinojo) ir paslėpė jas savo kojinėje, kad jų nerastų pareigūnai, atvykę daryti kratos. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad V. L., paslėpęs narkotines bei psichotropines medžiagas savo drabužiuose, jas laikė ir šio objektyviojo požymio pakanka baudžiamajai atsakomybei kilti pagal BK 259 straipsnio 1 dalį. Teisėjų kolegija, nesutikdama su šia išvada nurodė, kad tiek ikiteisminio tyrimo, tiek teisminio bylos nagrinėjimo metu V. L. nuosekliai parodė, kad kambaryje kartu su juo gyvena jo sesuo J., kuri tame kambaryje ir laikė narkotines medžiagas <...> V. L. tyčia ir tikslas buvo paslėpti sesers įgytas ir laikytas narkotines bei psichotropines medžiagas, kad jų nerastų policijos pareigūnai, ir taip padėti seseriai išvengti baudžiamosios atsakomybės. Taigi V. L. savo veiką suvokė kaip sesers įgytų ir laikytų narkotinių bei psichotropinių medžiagų slėpimą, todėl šioje veikoje nėra BK 259 straipsnio 1 dalyje numatyto nusikaltimo sudėties – subjektyviųjų šio nusikaltimo požymių – tyčios laikyti narkotines medžiagas, nes paprastai laikomos tos medžiagos, kurias kaltininkas buvo įgiję, be to, jos buvo laikomos tik keletą minučių*[97].

[96] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-414/2011).

[97] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-613/2007).

Iš pateiktos analizės, galime teigti, kad kaltininkas turi suvokti, kad disponuoja narkotinėmis ar pasichotropinėmis medžiagomis, o atsakyti pagal BK 259 straipsnio dalį gali, kai teismas įvertina ne tik pačio asmens prisipažinimą, bet ir kaltę pativrtinančias aplinkybės, kurios pagrindžia faktinių aplinkybių, apibūdinančių šių nusikalstamų veikų objektyviuosius požymius, suvokimą, ir leidžia teismui daryti tinkamą išvadą dėl kaltės buvimo ar nebuvimo.

1.2.3. Tikslas ir motyvas

Nusikaltimo padarymo tikslas – tai asmens įsivaizduojami objektyvios tikrovės pasikeitimai, kurie turi atsirasti dėl nusikaltimo padarymo, o motyvas – tai suvoktos vidinės paskatos, kurios nulemia asmens pasiryžimą padaryti nusikaltimą[98]. Kaip matyti iš BK 259 straipsnio, asmens tikslas sietinas su veiksmais, kuriais jis ketina tik gaminti, perdirbti, įgyti, laikyti, gabenti arba siųsti narkotines ar psichotropines medžiagas. Tai leimia, kad asmuo pagal savo suvoktą vidinį įsitikinimą, daro šią nusikalstamą veiką su tiklsu patenkinti savo asmeninius poreikius.

Teisminėje praktikoje tikslo turėjimas yra vertinamasis kriterijus, kuris nustatinėjamas atsižvelgiant į surinktus įrodymus ir vertinant bylą iš esmės. Baudžiamojoje byloje teismas konstatavo: „*žemesnės instancijos teismai savo išvadą, jog T. R. 2005 m. birželio 22 d. įgijo ir gabeno narkotines medžiagas turėdamas tikslą jas parduoti ar kitaip platinti, pagrindė ne vien įgytų ir gabentų kanapių kiekiu (11,04 g – iš šio kiekio galima padaryti daug dozių), bet įvertino T. R. pirminius parodymus (pripažino, jog kanapes įgijo parduoti), jo telefoninių pokalbių turinį (kalbama apie įvairių narkotinių bei psichotropinių medžiagų pardavimą), kad anksčiau tris kartus G. B. pardavė įvairių narkotinių bei psichotropinių medžiagų, todėl padarė pagrįstą išvadą dėl jo tikslo*“[99].

Kaip ir kaltė, tikslas negali būti įrodinėjamas vien tik kaltininko parodymais, o turi būti vertinamas atsižvelgiant į objektyviasias bylos aplinkybes. Tokios pozicijos laikosi ir teismai: „*J. S. nebuvo kaltinamas pardavęs ar kitaip platinęs narkotines ar psichotropines medžiagas, jo nusikalstamų veiksmų kvalifikavimą lemia subjektyvusis požymis – tikslo platinti narkotines ar psichotropines medžiagas turėjimas arba neturėjimas. Subjektyvieji nusikalstamos veikos požymiai*

[98] Abromavičius, A., *et al*. *Baudžiamoji teisė. Trečias pataisytas ir papildytas leidimas.* Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 217.
[99] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-64/2008).

yra susiję su objektyviaisiais, todėl kaltės turinys, nusikalstamos veikos padarymo tikslas įrodinėjamas remiantis ne tik kaltininko parodymais, bet ir objektyviais bylos duomenimis“[100].

Svarbu akreipti dėmesį, kai asmuo turi du tikslus: vartoti (t.y. savo reikmėms) ir parduoti ar kitaip paltinti narkotines ar psichotropines medžiagas. Esant tokiai situacijai, asmens veiką reiktų kvalifikuoti pagal BK 259 ir BK 260 straipsnyje numatytų atitinkamų dalių idealiąją sutaptį. Pavyzdys pateikiamas vienoje baudžiamojoje byloje: „*Tačiau, nepaisant to, kad buvo nustatyti du narkotinių ir psichotropinių medžiagų neteisėto įgijimo tikslai, teismai teisiškai įvertino tik vieną iš jų (0,026 g heroino pardavimas kitam asmeniui, o dalies medžiagų suvartojimas liko neįvertintas). Aplinkybė, kiek iš likusių narkotinių ir psichotropinių medžiagų buvo skirta V. B. asmeniniam vartojimui, o kiek – platinimui, liko nenustatyta. Nenustačius platinimui skirtos narkotinių medžiagų dalies, negalima kasatoriui inkriminuoti BK 260 straipsnio 2 dalyje numatyto kvalifikuojančio požymio – didelio kiekio. Dėl to taip kvalifikuodamas V. B. nuskalstamus veiksmus teismas baudžiamąjį įstatymą pritaikė netinkamai. Netinkamai baudžiamasis įstatymas buvo pritaikytas dar ir dėl to, kad teismas teisiškai neįvertino dalies nustatytų nusikalstamų V. B. veiksmų – narkotinių ir psichotropinių medžiagų įgijimo ir laikymo turint tikslą pačiam vartoti, t. y. neturint tikslo jų parduoti ar kitaip platinti. Pagal šioje byloje nustatytas aplinkybes nuteistojo veiksmai kvalifikuotini kaip idealioji BK 259 straipsnio 1 dalyje ir 260 straipsnio 1 dalyje numatytų nusikaltimų sutaptis*“[101].

Išanalizavus BK 259 straipsnyje numatytų subjektyviųjų požymių esmę ir jų atskleidimą teisminėje praktikoje, galima pagrįstai daryti išvadą, kad žemesnių instancijų teismai vis dar netinkamai įvertina šiuos požymius, o kasacinei instancijai tenka taisyti žemesnių instancijų teismų neteisingą vertinimą.

[100] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-138/2013).
[101] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-7-195/2009).

1.3. BK 259 straipsnio 3 dalis kaip atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės rūšis

Asmuo yra atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 259 straipsnio 3 dalį jeigu atitinka bent vieną iš numatytų sąlygų. Pirmoji - asmuo savo noru kreipėsi į sveikatos priežiūros įstaigą dėl medicinos pagalbos. Antroji – asmuo savo noru kreipėsi į valstybės instituciją (prokuratūra, policiją, teismą) norėdamas atiduoti neteisėtai pagamintas, įgytas, laikytas be tikslo platinti narkotines ar psichotropines medžiagas. Kaip matome asmuo, kuris perdirbo ar turėjo tikslą platinti negali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės. Darbo autorius sutinka su E. Gruodytės pozicija, kad jei asmuo perdirba narkotines ar psichotropines medžiagas, tokia veika neusuteikia teisės atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės ir tai reikėtų laikyti kaip vieną iš šio straipsnio trūkumų[102].

Remiantis Lietuvos Aukščiausio Teismo senato išaiškinimu, nereikėtų savanorišku atidavimu laikyti, kai asmuo atidavė teisėsaugos institucijoms po baudžiamosios bylos iškėlimo arba nors ir iki jos iškėlimo, tačiau suvokdamas savo atsakomybės neišvengiamumą, arba atidavė darant kratą ir pan[103].

BK 259 straipsnio 3 dalis nėra pasitaikiusi teismų praktikoje, todėl galima tik teoriniu lygmeniu išnagrinėti šią atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės rūšį. Pažymėtina, kad ir praktikoje turėtų vyrauti ir būti atskleidžiamas pagrindinis šių dviejų sąlygų pagrindas – savanoriškumas.

[102] Gruodytė, E. *Narkotikai ir baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 296.
[103] Lietuvos Aukščiausio Teismo teisėjų senato 2002 m. birželio 21 d. nutarimas Nr.37 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant psichotropinių ar narkotinių medžiagų grobimo, neteisėto šių medžiagų ir jų pirmos kategorijos pirmtakų“.

II. NETEISĖTO DISPONAVIMO NARKOTINĖMIS AR PSICHOTROPINĖMIS MEDŽIAGOMIS TURINT TIKSLĄ JAS PLATINTI. LIETUVOS RESUPBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO 260 STRAIPSNIO ANALIZĖ.

2.1. Neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti (BK 260str.) objektyviųjų požymių ypatumai

BK 259 ir BK 260 straipsniuose numatytos veikos yra atribojamos pagal objektyvųjį nusikaltimo sudėties požymį – narkotinių ar psichotropinių medžiagų pardavimą ar kitokį platinimą bei subjektyvųjį požymį – nusikalstamos veikos padarymo tikslą. Todėl visų pirma svarbu atskleisti objektyviųjų požymių (pardavimą ir kitokį platinimą) esmę ir jų taikymą teisminėje praktikoje.

Pardavimas pagal Lietuvos Aukščiausio Teismo išaiškinimą yra vienas iš psichotropinių ar narkotinių medžiagų, taip pat pirmos kategorijos jų pirmtakų (prekursorių) platinimo būdų. Tai medžiagų perdavimas kitam asmeniui už tam tikrą pinigų sumą[104]. Pagal lingvistinį aiškinimo metodą galima daryti išvadą, kad tik perdavimas narkotinių ar psichotropinių medžiagų pažeidžiant teisės aktuose nustytą tvarką ir už juos gauta piniginė nauda yra pripažįstama pardavimu. Tuo tarpu teismų praktikoje pardavimu pripažįstamas ir tais atvejais, kai medžiagos buvo perleistos atidedant už jas mokėjimą (skolon).

Pardavimo vertinimas vienoje baudžiamojoje byloje pagal mokėjimą į skolą: „*Iš pirmosios instancijos teismo nuosprendžio ir apeliacinės instancijos teismo nutarties turinio matyti, kad juose nurodytos kasatoriui J. B. inkriminuotos faktinės aplinkybės: kanapių ir jų dalių įgijimas savo poreikiams bei turint tikslą platinti, 150 g šios narkotinės medžiagos išplatinimas į skolą už 3000 Lt parduodant M. K. 2009 metų gruodžio mėnesio pradžioje, po to – pakartotinai įgytų (be tikslo platinti ir turint tikslą platinti) kanapių ir jų dalių platinimas parduodant apie 100 g šių narkotinių medžiagų skolon už 1900 Lt D. K. 2010 metų vasario mėnesio pabaigoje bei 3,40 g kanapių ir jų dalių laikymas iki 2010 m. kovo 5 d., taip pat nurodyta narkotinių medžiagų platinimo vieta, būdas (perduodant per E. S.), t. y. visi svarbūs faktai, kiek jie įrodyti. Šioje byloje atskleistos ir aprašytos J. B. nusikalstamų veikų aplinkybės leidžia spręsti apie konkrečių baudžiamajame įstatyme (BK*

[104] Lietuvos Aukščiausio Teismo teisėjų senato 2002 m. birželio 21 d. nutarimas Nr.37 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant psichotropinių ar narkotinių medžiagų grobimo, neteisėto šių medžiagų ir jų pirmos kategorijos pirmtakų“.

specialiojoje dalyje) numatytų nusikalstamų veikų sudėčių buvimą ir iš jų aišku, kad nuteistasis padarė veikas, atitinkančias BK 260 straipsnio 1 dalyje“[105].

Galima daryti išvadą, kad norint inkriminuoti kaltininkui narkotinių ar psichotropinių medžiagų neteisėtą pardavimą reikia pagal byloje surinktus įrodymus nustatyti: a) asmuo gavo už tai materialinę naudą, kuri buvo išreikšta pinigais, arba b) asmuo perdavė narkotines ar psichotropines medžiagas mokėjimui į skolą.

Platinimas kaip veika. Platinimas tiek teismų praktikoje tiek baudžiamosios teisės teorijoje yra apibrėžiamas plačiau. Pirma, reikėtų pradėti nuo to, kad platinimas suprantamas kaip atlygintinis ir neatlygintinis narkotinių ar psichotropinių medžiagų perdavimias, išskyrus pardavimą. Neatlygintinis perdavimas gali pasireikšti:

a) dovanojimas
b) atlygis už atliktus darbus
c) atlygis už suteiktas paslaugas
d) perdavimas už skolą
e) mainai
f) išmainymas į daiktus
g) suleidimas narkotinių ar psichotropinių medžiagų kitam asmeniui, pastarajam neprašant.

Platus neatlygintinis ir atlygintinis platinimo tikslas pasireiškia labai įvariai. Pastaraisiais metais padidėjas narkotinių ar psichotropinių medžiagų perdavimas į pataisos namus ar kitas įkalinimo įstaigas. Teismai tokiu atveju permetimą per tvorą ar kitą kliūtį pripažįsta kaip platinimą: „*BK 260 straipsnio 2 dalį pritaikytas tinkamai, nes jie gabeno narkotines medžiagas ir psichotropinių medžiagų didelį kiekį, turėdami tikslą jas platinti. Nustatyti nuteistųjų veiksmai visiškai atitinka BK 260 straipsnio 2 dalies dispoziciją, nes platinimu pripažįstamas bet koks narkotinių ar psichotropinių medžiagų perdavimas kitam asmeniui. Permetimas pagal išankstinį susitarimą su tam tikru asmeniu tų medžiagų per pataisos namų teritoriją juosiančią tvorą – tai vienas iš tų medžiagų platinimo būdų*“[106].

Siūlymas rūkyti kitiems asmenims kaip neatlygintinis narkotinės medžiagos vienas iš aspektų, teismų praktikoje yra pripažįstamas kaip kitoks platinimas:

[105] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-141/2012).
[106] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 19d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-435/2010).

„K. V. duodamas parodymus tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek teisiamajame posėdyje, paaiškindamas, kad jis kartu su savo draugais R. S. ir R. P. rūkė žolę. Liudytojai R. S. ir R. P. taip pat vienodai aiškino šią aplinkybę apie narkotinės medžiagos rūkymą automobilyje. Teisiamajame posėdyje šie liudytojai buvo išsamiai apklausti apie visas jiems žinomas aplinkybes ir jie patvirtino savo parodymus, duotus ikiteisminio tyrimo metu. <...> Nors liudytojai – policijos pareigūnai R. R., S. V., A. B. – nedavė parodymų apie tai, kad jie matė, kaip K. V. ir kiti asmenys rūkė automobilyje ar užuodė specifinį narkotinių medžiagų kvapą, jų parodymai nepaneigia teismo nustatytos anksčiau minėtos aplinkybės apie narkotinių medžiagų platinimą. Taigi teisminio tyrimo metu buvo patikrinti duomenys apie tokiu būdu narkotinių medžiagų platinimo, K. V. davus neatlygintinai parūkyti narkotinės medžiagos kitiems asmenims, aplinkybes, šie duomenys gauti teisėtais būdais, todėl pagrįstai teismas jais rėmėsi pagrįsdamas K. V. kaltę“[107]. Tačiau darbo autorius nesutinka su tokiu teismų vertinimu. Kitų asmenų sutikimas pasiūlius vartoti (šiuo konkrečiu atveju rūkyti) narkotinę medžiagą, rodo jų tyčią vartoti savais tikslais. BK 260 straipsnio esmė yra sustabdyti narkotinių ar psichotropinių medžiagų apyvartą šalies viduje, todėl tais atvejais, kai asmenys sutinka vartoti narkotinę ar psichotropinę medžiagą kitam asmeniui pasiūlius, o tos medžiagos kiekis pagal sveikatos apsaugos ministro rekomendacijas atitiks nedidelį, tais atvejais asmuo turėtų būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 259 str. 2 d., o tais atvejais, kai viršija nedidelį tačiau nesiekia didelio kiekio – BK 259 str. 1 d. Būtent kitų asmenų sutikimas ir noras vartoti narkotines ar psichotropines medžiagas turėtų būti vertinimas kaip asmens, kuris pasiūlė, tikslo platiniti nebuvimas.

Baudžiamojo kodekso komentaro autorių nuomone[108], tais atvejai, kai asmeniui prieš jo valią suleidžiama narkotinių ar psichotropinių medžiagų injekcija, kaltininko veiksmai turėtų būti kvalifikuotini kaip BK 260 str. 1 d. ir atininkamo sunkumo pagal kilusius padarinius, sveikatos sutrikdymo idealioji sutaptis.

[107] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-286/2006).
[108] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 310.

2.2. Neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti (BK 260 str.) subjektyviųjų požymių ypatumai

2.2.1. Tikslo parduoti ar kitaip platinti nustatymo kriterijai

Kaip teigia V. Piesliakas, reikia pripažinti, kad įrodineti subjektyviuosius nusikalstamos veikos požymius yra nepalyginti sudėtingiau nei objektyviuosius[109]. Norint kvalifikuoti asmens veiką pagal BK 260 straipsnį, vienas iš šios nusikalstamos veikos sudėties būtinų elementų yra tikslo parduoti ar kitaip platinti narkotines ar psichotropines medžiagas nustatymas. Tikslas parduoti ar kitaip platinti narkotines ar psichotropines medžiagas reiškia kaltininko norą atlygintinai ar neatlygintinai perduoti šias medžiagas kitiems asmenims. Nusikalstamos veikos padarymo tikslas įrodinėjamas remiantis ne tik kaltininko parodymais, bet ir objektyviais bylos duomenimis. Teismų praktikoje laikomasi nuomonės, kad sprendžiant, ar kaltininkas turėjo tikslą parduoti ar kitaip platinti narkotines ar psichotropines medžiagas, svarbią reikšmę turi šių medžiagų kiekis, jų įgijimo, laikymo, suradimo aplinkybės, paruoštų vartoti dozių skaičius, taip pat tai, ar kaltininkas pats vartoja šias medžiagas, ar anksčiau jas yra platinęs, ar buvo susitarimas su vartotoju ir kiti objektyvūs bylos duomenys. Vienoje baudžiamojoje byloje pagal surinktus byloje įrodymus buvo nustatytas tikslas platinti kanapes ir jų dalis: „*nors nenustatė, kad pas A. I. rasta narkotinė medžiaga buvo parduota, tačiau rastų kanapių kiekis (31,04 g kanapių ir jų dalių, o vienai dozei vidutiniškai reikia 0,5 –1 g kanapių), jų įsigijimo aplinkybės, A. I. automobilyje rasti užspaudžiami maišeliai ir liudytojo T. J. patvirtinimas, kad 2012 m. kovo 2 d. jiems grįžtant iš Vilniaus A. I. pasiūlė parūkyti „žolės“, tik patvirtino faktą, kad A. I. turėjo tikslą platinti narkotines medžiagas. A. I. buvo nuteistas, įvertinus byloje ištirtų įrodymų visumą – jo paties, liudytojų T. J., M. Z., L. K., J. D., D. V. parodymus, automobilio apžiūros protokolą, daiktų apžiūros protokolus, specialisto išvadą, protokolus apie techninių priemonių panaudojimą atliekant operatyvinius veiksmus bei kitus įrodymus. Teismai, vertindami įrodymus, laikėsi BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatų ir įrodymus vertino tiek atskirai, tiek lygindami tarpusavyje, tyrė bei analizavo A. I. teisinančius ir kaltinančius įrodymus. Nors viso proceso metu A. I. neprisipažino, kad narkotines medžiagas įgijo turėdamas tikslą jas parduoti ar kitaip platinti, teigė, kad tik asmeniniam naudojimui, tokia nuteistojo gynybos versija buvo išsamiai ištirta ir motyvuotai atmesta“*[110]. Darbo autorius nemano, kad pasiūlymą parūkyti „*žolės*“ reikėtų laikyti ir vertinti kaip įrodymą dėl tikslo platinti. Jį reikėtų vertinti tik tada, kai A. I. siūlytų parūkyti

[109] Piesliakas, V., *supra* note 8, p. 337.
[110] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-81/2014).

už atlygį ar ieškotų kitos naudos (ir neatlygintinės) sau. Tačiau kiti surinkti byloje duomenys pagrindžia tikslo platinti buvimą.

Kaltinamojo tikslo „parduoti ar kitaip platinti“, kaip ir kaltės turinio, įrodinėjimas yra susijęs su faktinių bylos aplinkybių vertinimu. Teisminėje praktikoje, ypač žemesniųjų instancijų teismų, pasitaiko atvejų, kai yra neteisingai vertinamos faktinės bylos aplinkybės, o kai kuriais atvejais jų išvis nevertina. Šios problemos pasekmė - netinkamai inkriminuojamas tikslo turėjimas. Šios situacijos pavyzdys atsispindi baudžiamojoje byloje: „*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija <...> pažymėjo, kad šis teismas nuteistojo A. M. kaltę pagrindė psichotropinių medžiagų radimo faktu (šio fakto nuteistasis A. M. neginčija), o išvadą, kad jis turėjo tikslą tas medžiagas parduoti ar kitaip platinti, pagrindė surastų psichotropinių medžiagų kiekiu ir nustatyta aplinkybe, kad A. M. minėtų medžiagų nevartoja. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad A. M. nuosekliai aiškino, jog psichotropinių medžiagų įgijo savo reikmėms, nes retkarčiais jas vartoja, o vienas esminių jo apeliacinio skundo argumentų, kad specialisto išvada nepaneigia jo aiškinimo, nes psichotropines medžiagas vartojo 2005 m. rugpjūčio mėnesį, o tirtas buvo 2005 m. rugsėjo 27 d., todėl tyrimas negalėjo būti teigiamas. Norėdamas paneigti šią versiją apeliacinės instancijos teismas privalėjo atlikti įrodymų tyrimą ir šias aplinkybes išsamiai ištirti apklausdamas specialistą. Be to, pirmosios instancijos teismas A. M. tikslą psichotropines medžiagas parduoti ar kitaip platinti, be kitų duomenų, grindė ir jo telefone gautų SMS žinučių turiniu, tačiau jų turinio neanalizavo. Apeliaciniame skunde A. M. nurodė, kad tas pats abonentas vėliau jam atsiuntė kitą žinutę, jog ankstesnė žinutė buvo skirta ne jam. Protokolai, kuriuose užfiksuotas SMS žinučių turinys, turi būti dar kartą perskaityti, apeliacinės instancijos teismas turi išanalizuoti visų žinučių turinį ir tik tuomet padaryti atitinkamas išvadas*“ [111].

Kitas ypatumas vertinant apie kaltininko tikslą platinti narkotines ar psichotropines medžiagas yra tada, kai kaltininkas disponuoja labai dideliu kiekiu narkotinių ar psichotropinių medžiagų, jo veiksmai, nepaisant to, ar jis turėjo tikslą šias medžiagas parduoti ar kitaip platinti, kvalifikuojami pagal BK 260 straipsnio 3 dalį. Toks vertinimas pateikimas baudžiamojoje byloje: „*Pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu A. L. nuteistas pagal BK 24 straipsnio 4 dalį ir 260 straipsnio 3 dalį laisvės atėmimu dvylikai metų <...> byloje ištirtais įrodymais nustatyta, kad nuteistasis A. L. organizavo labai didelio kiekio psichotropinių medžiagų įgijimą ir gabenimą. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2006 m. balandžio 25 d.*

[111] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-64/2008).

nutartyje pažymėjo, kad vien tik tokio kiekio psichotropinių medžiagų įgijimas leidžia daryti išvadą, kad asmuo veiką padarė turėdamas tikslą minėtas medžiagas platinti, todėl tenkinti kasatoriaus prašymą nėra pagrindo“[112]. Tokia teismų pozicija yra priimtina, kadangi atsižvelgta į veikos pavojingumo laipsnį.

Galima daryti išvadą, kad tikslo parduoti ar kitaip platinti narkotines ar psichotropines medžiagas, įvertinus teisminę praktiką, visada reikia atsižvelgti į objektyvius bylos duomenis. Tie duomenys gali būti: medžiagų kiekis, jų įgijimo, laikymo, suradimo aplinkybės, paruoštų vartoti dozių skaičius, ar kaltininkas pats vartoja šias medžiagas, ar anksčiau jas yra platinęs, ar buvo susitarimas su vartotoju ir kiti objektyvūs bylos duomenys.

2.2.2. Tyčios nustatymo problematika

BK 260 straipsnis užtraukia baudžiamąją atsakomybę, kai veika padaroma tiesiogine tyčia. Kaltininkas tokiu būdu turi suvokti, kad turėdamas tikslą parduoti ar kitaip platinti, neteisėtai gamina, perdirba, įgyja, laiko, gabena, ar siunčia tik narkotines ar psichotropines medžiagas ir nori tai daryti. Tai pat kaltininkas turi suvokti, bent bendrais bruožais narkotinės ar psichotropinės medžiagos didelį kiekį. Įrodymai, kurie patvirtina tokį suvokimą, gali būti šių medžiagų įgijimo, laikymo, suradimo aplinkybės, jų rūšis, kaina, paruoštų vartoti dozių skaičius, jų pakuotės (dydis, svoris), duomenys apie tai, kad kaltininkas tai žinojo. Bylose teismai linkę atsižvelgti į šiuos požymius: „*Byloje nustatyta, kad E. M. prie parduotuvės „IKI“ atgabeno narkotinę medžiagą heroiną; pagal specialisto išvadą šios medžiagos buvo didelis kiekis; šią medžiagą nuteistasis laikė telefono dėkle supakuotą į 40 folijos lankstinukų iki jo sulaikymo operacijos. Be to, nustatyta, kad nuteistasis ir anksčiau vertėsi prekyba heroinu, jo namuose rastos svarstyklės, ant kurių rasta heroino pėdsakų. Pagal tokias teismų sprendimuose nustatytas aplinkybes darytina išvada, kad nuteistasis E. M., darydamas inkriminuotą nusikalstamą veiką, veikė tiesiogine tyčia, jis suvokė, jog neteisėtai gabena ir laiko ne bet kokį, o būtent didelį kiekį narkotinės medžiagos – heroino, taip pat šios aplinkybės patvirtina nuteistojo tikslą šią medžiagą platinti“*[113]. Taigi kaip matyti šioje byloje tyčia buvo nustatyta pagal tai, kad kaltininkas anksčiau vertėsi narkotinių medžiagų prekyba, todėl turėjo suvokimą kokia tai medžiaga, bei koks jos kiekis, bei kratos metu rastos svarstyklės, kurios

[112] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2K-267/2006
[113] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-473/2012).

pagal įrodomąją vertę yra vertingas įrodymas, dėl to, kad parodo jog buvo sveriamos narkotinės medžiagos.

2.3. Neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis veikos baigtumas ir nebaigtumas taikant nusikalstamos veikos imitavimo modelį

Sistemiškai aiškinant Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 2 straipsnio 4 dalį, asmuo atsako pagal BK 259 ar BK 260 straipsnį, jei tik jo veika atitinka šių straipsnių nuiskaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėtį. Tačiau atsitinka taip, kad asmuo turėdamas išankstinį sumanymą ir tiesioginę tyčią neteisėtai gaminti, perdirbti, įgyti, laikyti, gabenti ar siųsti narkotines ar psichotropines medžiagas neturėdamas tikslo parduoti ar kitaip platinti (BK 259 str.), arba turėdamas tikslą parduoti ar kitaip platinti (BK 260 str.) yra baudžiamas pagal pasikėsinimą į šių veikų padarymą vien dėl tos aplinkybės, kad visa tai buvo kontroliuojama valstybės pareigūnų, vadovaujantis BPK 159 straipsniu[114], arba vykdant kriminalinės žvalgybos įstatyme[115] numatytus veiksmus susijusius su nusikalsatamos veikos imitavimo modeliu. Darbo autoriaus nuomone, nusikalstamos veikos imitavimas tiek BPK, tiek kriminalinės žvalgybos įstatymo prasme yra vienas iš būdų, kuris palengvina duomenų rinkimą, padeda išaiškinti nusikaltimus darančius asmenis ir svarbiausia padidina tikimybę apginti valstybės saugomas žmogaus teises ir laisves, nuosavybę, visuomenės ir valstybės saugumą. Nereikia pamiršti, kad narkotinių ar psichotropinių medžiagų pardavimas ar kitoks platinimas yra baigta nusikalstama veika, nuo to momento, kai kitas asmuo pradeda realiai disponuoti tomis medžiagomis. Todėl atsižvelgiant į kaltininko tyčią, bendrą sumanymą, tikslą ir kitas bylai svarbias aplinkybes, visais atvejais, kai yra vykdomi nusikalstamos veikos imitavimo veiksmai, kuriais nepažeidžiamos asmenų teisės ir laisvės, asmuo turėtų būti traukiamas pagal baigtą nusikalstamą veiką numatytą BK 259 ar BK 260 straipsnyje.

Baudžiamosiose bylose teismai kontroliavimą policijos pareigūnų (veikimą pagal NVIM) vertina kaip aplinkybę nepriklausančią nuo kaltininko valios ir dėl to į saugomą vertybę yra tik pasikėsinama. Pavyzdys: „*Pagal teismų sprendimuose nurodytas faktines aplinkybes L. M. pasikėsino parduoti NVIM dalyviui 0,038 g heroino ir jį pardavė, gavusi už tai 20 Lt, t. y. tokiais tyčiniais veiksmais pasikėsino platinti narkotinę medžiagą (būdama kontroliuojama policijos pareigūnų, nusikalstamos veikos nebaigė dėl aplinkybių, nepriklausančių nuo jos valios). Pripažinus šią dalį kaltinimo įrodyta, buvo padarytos teisingos išvados, jog tokia L. M. veika atitinka visus būtinus objektyviuosius ir subjektyviuosius vienos iš BK 260 straipsnio 1 dalyje aprašytų nusikalstamų veikų sudėties požymius. Tai, kad nenustatytos narkotinių medžiagų įgijimo ir laikymo*

[114] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios.* 2002, Nr. 37-1341.
[115] Lietuvos Respublikos Kriminalinės žvalgybos įstatymas. *Valstybės žinios.* 2012, Nr. 122-6093.

aplinkybės, kurios atitiktų šiame BK straipsnyje nurodytas kitas alternatyvias veikas, nereiškia, jog netaikytina baudžiamoji atsakomybė už įrodytos nusikalstamos veikos padarymą[116]. Kaip matyti iš byloje pateiktų duomenų L. M. nepasikėsino parduoti narkotinę medžiagą, bet ją pardavė. Darbo autoriaus nuomone, viena ta aplinkybė, kad narkotinės medžiagos buvo parduotos NVIM dalyviui, negali turėti įtakos veikos baigtumo momentui. Kaip pats teismas pažymėjo, L.M. veika atitinka visus objektyviuosius ir subjektyviuosius BK 260 straipsnio 1 dalies nusikalstamos veikos sudeties požymius. Vadinais jeigu L. M. turėdama tiesioginę tyčią, tikslą parduoti, žinodama, kad parduoda narkotines medžiagas ir jas pardavė, tokiu atveju veika yra baigta. Tik tuo atveju, jei policijos pareigūnai būtų sulaikę L. M. tuo momentu, kai ji dar negavo pingų už neteisėtai parduodamą narkotinę medžiagą, remiantis BK 22 straipsnio 1 dalimi, kuri nurodo, kad „*pasikėsinimas padaryti nusikalstamą veiką yra tyčinis veikimas ar neveikimas, kuriais tiesiogiai pradedamas daryti nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas, jeigu veika nebuvo baigta dėl nuo kaltininko valios nepriklausančių aplinkybių*“[117], galima būtų vertininti kaltinamiosios veiką kaip BK 22 str. 1 d., BK 260 str. 1 d.

Kitoje baudžiamojoje byloje baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija taip pat įvertino kaltininamojo veiksmus kaip pasikėsinimą parduoti psichotropines medžiagas, kadangi medžiagos buvo parduotos asmeniui veikusiam pagal NVIM[118]. Teismai vertindami veikas kaip pasikėsinimą, asmens tyčią kaip pagridninį nusikalstamų veikų sudėties požymį nustato pagal baigtą veiką, tačiau kvalifikuoja atsižvelgdami į aplinkybes, t.y. kontroliavimą visos veikos pagal nusikalstamos veikoms imitavimo modelį ir vertindami, kaip ne nuo kaltininko valios priklausančias. Tačiau valinis kaltės momentas pasireiškia tuo, kad kaltininkas norėjo, kad kiltų baudžiamajame įstatyme numatyti padariniai. Iš to seka, kad nusikalstamos veikos imitavimo modelis tik užkerta kelią atsirasti neigiamams padariniams, tokiems kaip: neteisėtas pajamos, narkotikų patekimas į rinka, ir kitos. Kaltininkų veiksmus reikėtų vertinti kaip baigtą nusikalstamą veiką atsižvelgiant į tyčią – kaip pagrindinį nusikalstamos veikos sudėties požymį.

Kitas svarbus aspektas kalbant apie neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis veikos baigtumą taikant nusikalstamos veikos imitavimo modelį yra provokacija. Baudžiamosiose bylose kaltinamieji bando savo veiksmus pateisinti tuo, kad jie buvo

[116] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. birželio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-320/2010).
[117] Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios.* 2000, Nr. 89-2741.
[118] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-7-217/2007).

provokuojami daryti nusikaltimą, todėl teismams visada reikia atkreipti dėmesį į visas bylos aplinkybes ir peržiūrėti tiek teisinius, tiek fatktinius pagrindus veikti pagal NVIM.

Provokacija pagal Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymą[119] yra spaudimas, aktyvus skatinimas ar kurstymas padaryti nusikalstamą veiką apribojant asmens veiksmų pasirinkimo laisvę, jeigu dėl to asmuo padaro ar kėsinasi padaryti nusikalstamą veiką, kurios prieš tai neketino padaryti. Kiekvienu atveju svarbu įvertinti ar buvo provokocija ir ar tai lemiamas dalykas, dėl kurio asmuo, neketinęs daryti nusikalstamos veikos, ją padarė. Iš baudžiamųjų bylų galima daryti išvadą, kad nevisada reikia remtis įrodymais gautais pagal NVIM, o užtenka visų byloje surinktų duomenų, nuteisti asmenį pagal BK 260 straipsnį.

„*Nuteistasis G. S. kasaciniame skunde pažymi, kad byloje nenustatyta, ar jis buvo įsigijęs ir laikė psichotropines ir narkotines medžiagas iki liudytojo, kuriam taikomas anonimiškumas, skambučio, kurio metu šis paprašė padėti jam gauti narkotinių medžiagų. Kasatorius skunde teigia, kad narkotinių ir psichotropinių medžiagų asmeniui, kuriam taikomas anonimiškumas, jis niekad nesiūlė, tų medžiagų gaudavo ir tam asmeniui parduodavo tik pastarojo paprašytas. Anot kasatoriaus, provokacinį policijos pareigūnų veiksmų pobūdį patvirtina aplinkybė, kad jie inicijavo ir organizavo nusikalstamą veiką ir po 2009 m. gruodžio 15 d., kai duomenų apie pirmąjį narkotinių medžiagų pardavimo epizodą jau turėjo pakankamai*“[120].

Šioje byloje teisėjų kolegija įvertinusi visas bylai reikšmingas aplinkybes padarė išvadą, kad nagrinėjamos bylos duomenys patvirtina, kad nusikalstamas veikas, už kurias šioje byloje nuteistas, G. S. būtų padaręs ir be valstybės pareigūnų įsikišimo, nes iš bylos duomenų matyti, kad neteisėtas disponavimas narkotinėmis medžiagomis jam buvo įprasta veikla. Ji buvo pradėta iki patvirtinant NVIM. Tuo tapru asmuo, kuriam taikomas anonimiškumas, buvo tik vienas iš narkotinių bei psichotropinių medžiagų pirkėjų. Žemesniųjų instancijų teismai padarė pagrįstą išvadą, kad nusikalstamų veiksmų imitavimu buvo tik „prisijungiama“ prie daromų nusikaltimų. Tokią išvadą teismai padarė išanalizavę duomenis, gautus naudojant procesines prievartos priemones, numatytas BPK 154, 159, 160 straipsniuose, kaltinamųjų, liudytojų parodymus, rašytinius įrodymus bei kitą bylos medžiagą. Iš byloje surinktų duomenų matyti, kad liudytojas, kuriam taikomas anonimiškumas, neįtikinėjo, neskatino, kitokiais veiksmais nekurstė G. S., kad šis parduotų jam narkotinių ir psichotropinių medžiagų. Techninėmis priemonėmis užfiksuotų pokalbių tarp šių asmenų turinys patvirtina, kad liudytojas, kuriam taikomas anonimiškumas, ir G. S.

[119] Lietuvos Respublikos Kriminalinės žvalgybos įstatymas. *Valstybės žinios.* 2012, Nr. 122-6093.
[120] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-202/2013).

bendravo kaip nelegalių prekių pirkėjas ir pardavėjas. Prekių nelegalumas lėmė tai, kad apie jas buvo stengiamasi kalbėti užmaskuotai, nenaudojant narkotinių ir psichotropinių medžiagų tikrųjų pavadinimų, o ta užmaskuota kalba G. S. buvo visiškai priimtina ir suprantama. Iš bylos medžiagos matyti, kad šių nusikalstamų sandorių dalyviai po įvykusio sandorio aptardavo kito sandorio galimybes.

Teismams pripažinus, kad buvo vykdoma provokacija, baudžiamosios atsakomybės taikymas yra negalimas. Pagal EŽTT vykdomą prakiktą galima teigti, kad duomenys, kurie vėliau tampa įrodymais, pirmiausia yra nacionalinės teisės reglamentavimo dalykas. Tačiau teisingo baudžiamosios bylos nagrinėjimo reikalavimai pagal Konvencijos 6 straipsnį[121] (Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) reiškia, kad viešasis kovos su nusikalstamumu interesas negali pateisinti įrodymų, gautų dėl policijos sukurstymo padaryti nusikaltimą, naudojimo. Lieutvos Aukščiausias Teismas šiuo klausimu yra padaręs išvadą, kuri atitinka EŽTT vykodmą praktiką.

„Tik padarius išvadą, kad taikant NVIM asmuo, kuriam jis taikytas, nebuvo provokuojamas, kad asmuo nusikalstamą veiką būtų daręs ir be modelio dalyvių įsikišimo, galimas tokio asmens patraukimas baudžiamojon atsakomybėn. Ir priešingai, konstatavus, kad veikos padarymą nulėmė provokacija, baudžiamosios atsakomybės taikymas yra negalimas, nes valstybė negali „sukurti" nusikaltimų, o po to už juos bausti. Tik tinkamai ištyrus modelio taikymo aplinkybes, taikant modelį gauti duomenys gali būti pripažinti įrodymais, kuriais gali būti grindžiamas apkaltinamasis nuosprendis. NVIM taikymo aplinkybės turi būti tiriamos vadovaujantis nustatytomis įrodymų tyrimo teisiamajame posėdyje taisyklėmis"[122].

Baudžiamosiose bylose veikos baigtumo ir nebaigtumo klausimo išsprendimui svarbią reikšmę turi valstybės institucijų argumentai dėl provokacijos nebuvimo ir teisėto NVIM taikymo. Kaip pastebi A.Gutauskas provokacijos klausimas gali būti išspręstas tik vadovaujantis rungimosi principu, ištyrus įrodymus apie kaltinamojo elgesį prieš specialių veiksmų prieš jį (kaltinamąjį) sankcionavimą[123]. Vertinant teismų praktiką galima pastebėti, kad teismai atsižvelgia į tris pagrindinius kriterijus, kuriais nustato, ar pareiškėjai iš tiesų buvo išprovokuoti padaryti nusikaltimą: policijos operacijos pagrindą, jos dalyvavimo darant nusikaltimą pobūdį ir laipsnį bei, bet kokio policijos taikyto skatinimo ar spaudimo pobūdį. Ir tokiu pagrindu pateikia savo išvadą.

[121] Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr.40-987.
[122] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-510/2011).
[123] Girdenis, T., Gutauskas, A., Kujalis, P. *Baudžiamoji teisė.*Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014, p. 163.

Vienais atvejais teismams įvertinus, kad narkotinių ar psichotropinių medžiagų pardavimas asmeniui veikusiam pagal NVIM yra psikėsinimas, nes veika nebuvo baigta, dėl ne nuo kaltininko valios priklausančių aplinkybių, tačiau kitais atvejais nors ir asmuo pardavė narkotinę medžiagą asmeniui veikusiam pagal NVIM, teismai veiką vertiną kaip baigtą. Kyla klausimas kodėl sudarant nors ir dirbtiną situaciją, kurios metu nusikaltimas yra kontroliuojamas valstybės pareigūnų, kaltininko tyčia yra vertinama skirtingai?

„H. D. nuteistas pagal BK 260 straipsnio 1 dalį <...> 2007 m. spalio 24 d. apie 16 val., Kaune prie (-) namo, iš ikiteisminio tyrimo metu nenustatyto asmens, turėdamas tikslą parduoti, jis neteisėtai įgijo narkotines medžiagas – kokainą, kurio masė 0,734 g, gryna kokaino masė 0,247 g. (33,6%), jas neteisėtai laikė ir 2007 m. spalio 24 d. apie 17 val., Kaune, Karaliaus Mindaugo pr., prie prekybos centro „Akropolis“ pardavė už 200 Lt asmeniui slapyvardžiu Nr. 1, veikusiam pagal Kauno rajono apylinkės teismo teisėjo 2007 m. spalio 3 d. priimtą nutartį atlikti nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus“[124].

Kaltinamasis prašė jo veikas vertinti kaip pasikėsinimą, tačiau teisėjų kolegija išvadoje pasisakė, kad H. D. yra nuteistas ne tik už narkotinių ar psichotropinių medžiagų pardavimą asmeniui veikusiam pagal NVIV, bet ir už šių medžiagų įgyjimą ir laikymą, turint tikslą jas parduoti. Teismas savo išvadė pagrindė tuo, kad užtenka nustatyti įgijimą ir laikymą turint tikslą parduoti ar kitaip platinti kaip baigtą veiką, o trečiojo alternatyvaus veiksmo įvykdymo stadija (baigtumas) negali pakeisti visos nusikalstamos veikos kvalifikavimo.

Išanalizavus teismų praktiką dėl neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis veikos baigtumo ir nebaigtumo taikant nusikalstamos veikos imitavimo modelį, darbo autorius pastebi, kad nėra vienodos teismų praktikos dėl veikos baigtumo, kas turi įtakos neteisingam bylos nagrinėjimui. Teismai netinkamai taiko BK 22 straipsnio 1 dalį, tokiu būdu švelnina kaltininko atsakomybės laipsnį ir tuo pačiu nukrypsta nuo nusikalstamos veikos sudėties pagrindinio elemento – tyčios teorinio, doktrininio, teisminio išaiškinimo ir įtakos nustatant, ar buvo padaryta nusikalstama veika. Neteisėtas disponavimas narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turėtų būti baigtas nusikaltimas, taikant NVIM, kai yra nustatyti byloje tokie faktai:

a) tyčia, kuri nukreipta į įstatyme numatytų padarinių kilimo galimybę ir suvokimą pavojingos veikos
b) tikslas parduoti ar kitaip platinti narkotines medžiagas

[124] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-585/2010).

c) kaltininko supratimas, kad jis parduoda narkotines medžiagas
d) pasikėsinimas gali būti inkriminuojamas tuo atveju, kai valstybės institucjijos sulaiko asmenį bandantį perduoti narkotines medžiagas, kai kitas asmuo dar nepradeda realiai disponuoti tomis medžiagomis.

2.4. Kvalifikuota didelio kiekio nartokinių ar psichotropinių medžiagų disponavimo platinimo tikslais sudėtis (BK 260 str. 2 d.)

BK 260 straipsnis pasižymi dviems ypatumais. Pirma, tai narkotinės ar psichotropinės medžiagos kiekiu, kuris pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro rekomendacijas atitinka didelį ir labai didelį. Antra, šis straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę asmeniui, kurio tyčia ir tikslas nukreipti į narkotinių ar psichotropinių medžiagų pardavimą ar kitokį platinimą. Šiame skyrelyje bus analizuojami didelio ir labai didelio kiekio nustatymo ypatumai teismų praktikoje.

Didelis kiekis, vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro rekomendacijomis[125] yra toks, kai surastos narkotinės ar psichotropinės medžiagos viršija nurodytą kiekį. Kaip pavyzdys galėtų būti heroinas (daugiau kaip 2 g.), kanapės ir jų dalys (daugiau kaip 500 g.) ir pan. Šis kiekis yra nustatinėjamas ne pagal bendrąją, bet grynąją tyrimui pateiktos narkotinės ar psichotropinės medžiagos masę. Tačiau kaip pateikiama Lietuvos Respublikos Prokuratūros 2012 metais veiklos ataskaitoje asmens atsakomybė turėtų būti siejama su narkotinės ar psichotropinės medžiagos mišinio svoriu, nes nusikalstamos veikos subjektas įsigyja (realizuoja) narkotinės ar psichotropinės medžiagos mišinį, nežinodamas kokia yra narkotinės ar psichotropinės medžiagos grynoji masė mišinyje. Taigi jo tyčia visada nukreipta į įsigyjamo (realizuojamo) mišinio, o ne grynosios medžiagos mišinyje kiekį[126]. Galima tik iš dalies sutikti su šia pozicija, nes kiekvienu atveju reikėtų įrodyti šių medžiagų įgyjimą. O kaip jau anksčiau aptarėme, teismai ne visuomet stengiasi įrodyti, o tik preziumuoja neteisėtą narkotinių ar psichotropinių medžiagų įgyjimą. Plačiau apie tai nagrinėsime su kaltininko tyčia susijusiame skyrelyje.

Pasitaiko atvejų, kai asmuo disponuoja skirtingomis narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis. Tokiu atveju, jei kiekvienos iš medžiagų kiekis nėra didelis, tačiau, nustačius kiekvienos medžiagos kiekio santykį su lentelėje nurodytu kiekiu ir sudėjus visas santykines dalis, gautas skaičius (procentais ar vieneto dalimis) viršija santykinio didelio kiekio ribas, turėtų būti taikoma BK 260 str. 2 d. Tokios pat pozicijos laikosi ir teismai. Baudžiamojoje byloje išaiškintas ir nustatytas didelis kiekis narkotinių ar psichotropinių medžiagų remiantis procentine dalimi: „*Pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu R. L. ir I. J. pagal BK 260 straipsnio 2 dalį nuteisti už*

[125] Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. balandžio 23 d. įsakymas Nr. V-239. „Dėl Narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijų“. *Valstybės žinios.* 2003, Nr. 41-1899.

[126] Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2012 metais ataskaita [interaktyus]. [žiūrėta 2015-03-14]. < http://www.prokuraturos.lt/Veikla/Veiklosataskaitos/tabid/515/Default.aspx>.

tai, kad veikdami bendrininkų grupe įgijo ir laikė turėdami tikslą platinti ne mažiau kaip: 1,242 g psichotropinės medžiagos – piperazino, 0,715 g narkotinės medžiagos – kanapių (ir jų dalių), 1,638 g narkotinės medžiagos – kanapių dervos, 0,085 g psichotropinės medžiagos – buprenorfino, 0,004 g psichotropinės medžiagos – klonazepamo, 0,0625 g psichotropinės medžiagos – lorazepamo, 0,105 g psichotropinės medžiagos – diazepamo, 0,102 g narkotinės medžiagos – heroino, 0,010 g psichotropinės medžiagos – metamfetamino. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad tais atvejais, kai asmuo platinimo tikslais disponuoja skirtingomis narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, iš kurių kiekvienos kiekis nėra didelis, sprendžiant klausimą, ar bendras tokių medžiagų kiekis gali būti pripažįstamas dideliu, turi būti nustatomas kiekvienos medžiagos kiekio santykis su Rekomendacijose esančioje lentelėje nurodytu dideliu kiekiu ir sudedamos visos santykinės dalys. Jeigu gautas skaičius (procentais ar vieneto dalimis) viršija santykinio didelio kiekio ribas, konstatuojama, kad kaltininkas disponuoja dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu, todėl jo veika kvalifikuojama pagal BK 260 straipsnio 2 dalį. Šiuo konkrečiu atveju, apskaičiavus kiekvienos iš medžiagų, kurios buvo rastos R. L. bute, didelio kiekio (nurodyto lentelėje) procentines dalis matyti, kad jos sudaro: piperazino – 6,1 proc., kanapių (ir jų dalių) – 0,14 proc., kanapių dervos – 6,55 proc., klonazepamo – 37,3 proc., lorazepamo – 52,08 proc., diazepamo – 17,5 proc., heroino – 5,1 proc., metamfetamino – 0,05 proc., buprenorfino – 28,3 proc. Sudėjus visas nurodytų medžiagų didelio kiekio procentines dalis gaunama 153,23 proc. santykinio didelio kiekio. Atsižvelgiant į tai, kad pas nuteistuosius rastų narkotinių ir psichotropinių medžiagų didelio kiekio procentinių dalių suma viršija 100 proc. santykinio didelio kiekio, bei įvertinus, kad nuteistieji disponavo net 9 rūšių narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, konstatuotina, kad bendras šių medžiagų kiekis laikytinas dideliu, todėl nuteistųjų veika teisingai kvalifikuota pagal BK 260 straipsnio 2 dalį"[127]. Kaip matyti iš pateiktos bylos šis procentinės išraiškos vertinimas yra paremtas neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagos turint tikslą jas parduoti ar kitaip platinti, veikos pavojingumo laipsniu. Pasak V. Piesliako, veikos pavojingumo laipsnį nulemia tam tikrų nusikalstamos veikos požymių, įeinančių į nusikalstamos veikos sudėtį, išreikštumas, kiekybinė jų išraiška[128]. Taigi šiuo konkrečiu atveju – tai nedidelis, tačiau įvairių narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekis.

Kitas svarbus ypatumas vertinant didelį kiekį yra tuomet, kai asmuo įgyja nenustatytą kiekį narkotinių medžiagų (heroino) ir psichotropinių medžiagų (metamfetamino) turėdamas du tikslus –

[127] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-159/2012).
[128] Piesliakas, V., *supra* note 8, p. 131.

tas medžiagas vartoti pats ir parduoti ar kitaip platinti. Iki jo sulaikymo jis nenustatytą kiekį įgytų narkotinių ir psichotropinių medžiagų suvartojo pats, o 0,026 g., heroino pardavė. Likusi narkotinių ir psichotropinių medžiagų dalis buvo surasta ir paimta atliktos kratos metu (rasta ir paimta 2,504 g.,) narkotinių medžiagų – heroino ir 0,095 g., psichotropinių medžiagų – metamfetamino[129].

Taip pat svarbu atkreipti dėmesį, kai yra keli patinimo tikslais disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis epizodai. Pagal Lietuvos Aukščiausio Teismo išaiškinimą tokie epizodai gali būti: kai pagal susitarimą su pardavėju asmuo vieną kartą nupirktas psichotropines ar narkotines medžiagas iš jo atsiima dalimis ne vienu metu; kai asmuo, sumanęs pasigaminti tam tikrą medžiagų kiekį, jas gamina kelis kartus; kai kartą įsigijęs medžiagų, turėdamas tikslą parduoti, jas pardavinėja, ne vieną kartą parduodamas dalimis vienam ir tam pačiam asmeniui ar keliems asmenims, ir pan[130]. Tokiais atvejais, šie epizodai yra vertinami kai viena tęstinė veika, o rastas didelis kiekis narkotinių medžiagų leidžia veiką kvalifikuoti pagal BK 260 str. 2 dalį. Kaip teigia A. Gutauskas, tokiais atvejai gynyba stengiasi paneigti nusikaltimo tęstitumą[131].

2.4.1. Tyčios nustatymas

Kalbant apie BK 260 straipsnio 2 dalį ir kvalifikuojamąjį požymį – didelį kiekį, visada svarbu nustatyti tyčią, kuri apimtų ne tik disponavimą dideliu medžiagų kiekiu, bet ir būtų nukreipta į didelio kiekio išplatinimą. BK 260 straipsnio 2 dalyje numatyta veika padaroma tiesiogine tyčia, todėl už šios veikos padarymą asmuo atsako, jeigu jis bent bendrais bruožais suvokė, kad medžiagos, su kuriomis yra susiję jo veiksmai, yra psichotropinės ar narkotinės, taip pat suvokia, kad jų kiekis yra didelis. Šis požymis yra vertinamasis, todėl inkriminuojant šį požymį kaltinamajam, nepakanka nustatyti narkotinės medžiagos rūšį, konkretų narkotinės medžiagos pavadinimą ir veikliosios medžiagos kiekį bei pasiremti minėto įsakymo Nr. V—239 priedų lentele, nes tai, kas buvo paminėta, yra objektyvieji veikos požymiai. Kvalifikuojant veiką pagal BK 260 straipsnio 2 dalį būtina atskleisti kaltininko tyčios turinį ir įrodyti, jog kaltininkas bent bendrais bruožais suvokė koks yra narkotinės medžiagos kiekis. Įrodymais, patvirtinančiais tokį suvokimą, gali būti duomenys apie tai, jog kaltininkas žinojo, kokios tai narkotinės medžiagos, jam buvo žinoma turimų narkotinių medžiagų kaina narkotinių medžiagų prekyboje arba narkotinės

[129] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-7-195/2009).
[130] Lietuvos Aukščiausio Teismo teisėjų senato 2002 m. birželio 21 d. nutarimas Nr.37 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant psichotropinių ar narkotinių medžiagų grobimo, neteisėto šių medžiagų ir jų pirmos kategorijos pirmtakų“.
[131] Girdenis, T., Gutauskas, A., Kujalis, P. *Baudžiamoji teisė.*Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014, p. 166.

medžiagos buvo supakuotos atskiromis dozėmis ir kaltininkui buvo žinomas ar numanomas dozių skaičius. Teismų prakitkoje tyčios klausimas vertinamas pagal surinktus byloje įrodymus. Vienoje baudžiamojoje byloje nuteistosios tyčios klausimas buvo išspręstas taip: *„G. A. teismo posėdžio metu pripažino, jog ji suprato, kad pakete yra narkotinės medžiagos, tačiau nežinojo koks yra jų kiekis. Šis jos aiškinimas atitinka ir kitus bylos duomenis, nes byloje nustatyta, jog supakuotas narkotines medžiagas jai perdavė ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas asmuo ir už 200 lt. atlygį paprašė perduoti įkalinimo vietoje nuteistajam I. P. Byloje nėra duomenų, jog G. A. pati vartoja narkotines medžiagas ar prekiauja jomis. Taip pat nėra jokių duomenų, jog ji žinojo kokios rūšies tai narkotinės medžiagos ar kitas aplinkybes, kurios sudarytų pagrindą jai suvokti perduodamos narkotinės medžiagos kiekį <...> Pagal bylos duomenis ji žinojo, jog tai yra narkotinės medžiagos ir galėjo numatyti koks apytikriai yra jų bendras svoris. Tačiau šių duomenų nepakanka suvokimui koks paketėlyje buvo ar galėjo jame būti narkotinės medžiagos kiekis. Todėl pirmosios instancijos teismo išvados dėl veikos kvalifikavimo pagal BK 260 straipsnio 1 dalį pagrįstos, o kasacinis skundas atmestinas“*[132].

Tais atvejais, kai randamas didelis kiekis medžiagos, kurios sudėtyje yra tik nedidelis arba toks kiekis, kuris nėra didelis būtent aktyviosios narkotinės ar psichotropinės medžiagos, teismų praktika nėra vienoda. Vienu atveju asmuo baudžiamas pagal švelnesnę straipsnio dalį t.y. BK 260 str 1 d., kitu baudžiamas pagal BK 260 str 2 d. Tačiau esminis klausimas, ar tokia praktika yra tinkama?

Remiantis Lietuvos Respublikos Prokuratūros 2012 metais veiklos ataskaita, asmens atsakomybė turėtų būti siejama su narkotinės ar psichotropinės medžiagos mišinio svoriu, nes nusikalstamos veikos subjektas įsigyja (realizuoja) narkotinės ar psichotropinės medžiagos mišinį, nežinodamas kokia yra narkotinės ar psichotropinės medžiagos grynoji masė mišinyje. Taigi jo tyčia visada nukreipta į įsigyjamo (realizuojamo) mišinio, o ne grynosios medžiagos mišinyje kiekį[133]. Darbo autorius sutinka su ta dalimi, kad asmens tyčia nukreipta į įsigyjamo (realizuojamo) mišinio kiekį. Tačiau norint tinkamai kvalifikuoti veiką, nepažeidžiant protingumo principo, reikia įvertinti jos pavojingumą.

Pirmas atvejis, kuris parodo veikos pavojingumą yra kaltininko tyčia. Jeigu kaltininkas bent bendrais bruožais supranta, kad mišinyje, kurį jis stengiasi parduoti yra tik nedidelis kiekis

[132] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-456/2007)

[133] Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2012 metais ataskaita [interaktyus]. [žiūrėta 2015-02-27]. < http://www.prokuraturos.lt/Veikla/Veiklosataskaitos/tabid/515/Default.aspx>.

narkotinės ar psichotropinės medžiagos, tačiau parduoda ne kaip mišinį, o kaip narkotinę medžiagą, tokiu atveju reikėtų traukti pagal atitinkamą BK 260 straipsnio dalį atsižvelgiant į parduodamos medžiagos kiekį. Žemiau yra pateikiama hipotetinė situacija.

Asmuo neteisėtai įgijo didelį kiekį žalios spalvos miltelių (63 g.), kurių sudėtyje buvo 5 g., psichotropinės medžiagos – amfetamino, ir pardavė šias medžiagas už 800 eurų.

Pagal šią situaciją matyti, kad 63 g., viršija didelį kiekį, nustatytą Rekomendacijose[134], tačiau svarbiausia yra pardavimo kaina, kuri parodo, kad kaltininkas norėjo parduoti šiuos žalios spalvos miltelius kaip amfetaminą, o ne kažkokį mišinį, kuriame yra tik 5 g., aktyviosios psichotropinės medžiagos – amfetamino. Teismai turėtų atsižvlegti į vyraujančias narkotinių ar psichotropinių medžiagų kainas rinkoje ir tokiu būdu remiantis kitais byloje surinktais įrodymais vertinti kaltiniko veiksmus.

Antras atvejis, kai kaltininkas parduoda tuos pačius žalios spalvos miltelius (63 g.), kurių sudėtyje buvo 5 g., aktyviosios medžiagos – amfetamino, tačiau parduoda už 300 eurų. Tokiu atveju būtina įvertinti surinktus duomenis ir įsitikinti ar kaltininkas nesuvokė, kad parduoda gryną amfetaminą, jeigu tokių duomenų nėra, vertinamasis kriterijus turėtų išlikti kaina. Rinkoje amfetamino 1 g., kaina svyruoja nuo 10 iki 16 eurų, todėl šio mišinio pardavimas už 300 eurų rodo didesnį veikos pavojingumą, todėl reikėtų kaltininko veiksmus vertinti kaip pasikėsinimą parduodi didelį kiekį psichotropinės medžiagos (BK 22 str. 1 d., BK 260 str. 2 d.)

Trečias atvejis, kai kaltininkas hipotetinėje situacijoje įvardijamus žalios spalvos miltelius parduoda už 100 eurų, o surinkti duomenys byloje neįrodo kaltininko kaltės į ketinimą parduoti gryną amfetaminą, todėl tokioje situacijoje reikėtų kaltininko veiksmus vertinti pagal BK 260 straipsnio 1 dalį. Vertininamasis kriterijus išlieka kaina, kuri turėtų buti rodiklis veikos pavojingumo laipsniui nustatyti.

[134] Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. balandžio 23 d. įsakymas Nr. V-239. „Dėl Narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijų“. *Valstybės žinios.* 2003, Nr. 41-1899.

2.5. Labai didelio kiekio narkotinių ar psichotropinių medžiagų disponavimo sudėtis (BK 260 str. 3.d)

2.5.1. Disponavimo labai dideliu medžiagų kiekiu ypatumai

Norint kaltininkui inkriminuoti neteisėtą disponavimą labai dideliu kiekiu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, šį kiekį reikia nustatyti kiekvienoje baudžiamojoje byloje ir, svarbiausia, įrodyti, kad asmuo bent bendrais bruožais suvokė disponuojamos narkotinės ar psichotropinės medžiagos kiekį.

Labai didelis kiekis yra nustatomas vadovaujantis Lietuvos Repsublikos sveikatos apsaugos ministro pateiktose narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijose[135]. Kaip jau buvo minėta pirmame skyriuje apie narkotinių medžiagų kiekio nustatymo ypatumus, šie kiekiai yra tik rekomendacinio pobūdžio, todėl teismai kiekvienu atveju turi vertinti atskirai tiek medžiagos kiekį, tiek veikos pavojingumo laipsnį. Taip pat atsižvelgti į konkrečios bylos aplinkybes.

Išanalizavus teisminę praktiką, darbo autorius daro išvadą, kad sprendžiant klausimą dėl surasto labai didelio kiekio narkotinių ar psichotropinių medžiagų, teismų atskaitos taškas yra rekomondacijose nurodyti kiekiai. Toliau yra pateikiamos kelios baudžiamosios bylos, kuriose buvo nustatytas neteisėtas disponavimas labai dideliu kiekiu narkotinių medžiagų.

„Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad jau iš šio įsakymo pavadinimo matyti, jog jo sąrašuose nurodyti narkotinių ir psichotropinių medžiagų „nedidelis“, „didelis“ ir labai didelis“ kiekiai yra rekomendacinio pobūdžio, tačiau, kaip rodo teismų praktika, teismai, spręsdami baudžiamosios atsakomybės klausimą, t. y. kvalifikuodami nusikalstamas veikas, iš esmės laikosi šių rekomendacijų. Jose nurodytas kanapių ir jų dalių labai didelis kiekis yra 2500 g medžiagos. Šios medžiagos kiekis, už kurio gaminimą ir laikymą nuteisti S. K. ir P. K. – 2717,662 g ir 6734,956 g – žymiai viršija 2500 g, todėl svėrimo paklaida negali turėti esminės įtakos veikos kvalifikavimui pagal požymį „labai didelis kiekis.“ Taip pat nėra jokio pagrindo pripažinti, kad narkotinių medžiagų, paimtų pastatuose (duomenys neskelbtini), kiekis buvo mažesnis“[136].

Kitoje baudžiamojoje byloje teismas atsižvelgė į rekomendacijoje nurodytą kiekį, pabrėždamas, kiek buvo viršijamas metamfetamino kiekis, nuo kurio kaltininkas yra baudžiamas

[135] Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. balandžio 23 d. įsakymas Nr. V-239. „Dėl Narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijų“. *Valstybės žinios.* 2003, Nr. 41-1899.

[136] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gegužės 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-185/2010).

pagal BK 260 str. 3 d.: *„A. K. kartu su S. Š., įgijo apie 3500 g miltelių, kuriuose buvo 797,144 g metamfetamino (tai pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. balandžio 23 d. įsakymu Nr. V-239 patvirtintas Narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijas yra labai didelis kiekis, kuris beveik 8 kartus viršija 100 g)“*[137].

Svarbu atkreipti dėmesį į tuos atvejus, kai neteisėtai disponuota įvairiomis medžiagomis, kurių kiekiai patenka į skirtingas Kiekių nustatymo rekomendacijose esančių kiekių kategorijas. Kai asmuo platinimo tikslais neteisėtai įgyja, laiko, gabena, siunčia, perdirba įvairias narkotines ar psichotropines medžiagas, iš kurių vienų kiekis nesiekė didelio kiekio, o kitų viršijo labai didelį kiekį, jam atsakomybė kyla pagal BK 260 straipsnio 3 dalį už visų psichotropinių ir narkotinių medžiagų neteisėtą įgyjimą, laikymą, gabenimą ir kt.

„Kasacinis teismas nurodė, kad neturi pagrindo abejoti teismo išvada dėl labai didelio surastų narkotinių ir psichotropinių medžiagų kiekio. Faktas, kad O. S. įgijo ir laikė labai didelį kiekį narkotinių ir psichotropinių medžiagų, nustatytas remiantis 2007 m. gegužės 31 d. specialisto išvada Nr. 140-(5712)-ISI-3991, patvirtinančia 0,375 g psichotropinės medžiagos metamfetamino suradimą; 2007 m. birželio 13 d. specialisto išvada Nr. 140-(5866)-ISI-4346, patvirtinančia narkotinių medžiagų – 10,788 g ir 0,407 g heroino, 2,421 g kokaino, 0,372 g kanapių ir jų dalių, 0,036 g metadono, taip pat 49,566 g psichotropinės medžiagos metamfetamino suradimą. Specialisto išvadomis patvirtintas bendras narkotinių ir psichotropinių medžiagų kiekis, paimtas iš O. S., pagal sveikatos apsaugos ministro 2003 m. balandžio 23 d. įsakymu Nr. V–239 patvirtintas Narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijas, laikomas labai dideliu. <...>. Taigi byloje konstatuota, kad teismas teisingai kvalifikavo nuteistojo veiką pagal BK 260 straipsnio 3 dalį“[138].

2.5.2. Tyčios nustatymas

Kaip jau ir buvo minėta svarbiausia yra įrodyti, kad asmuo bent bendrais bruožais suvokė disponuojamos narkotinės ar psichotropinės medžiagos kiekį. Teismų sprendimuose pateikiamos įvairios aplinkybės, kurios pagrindžia faktinių aplinkybių, apibūdinančių šių nusikalstamų veikų objektyviuosius požymius, suvokimą, ir leidžia teismui daryti išvadą dėl kaltės buvimo ar nebuvimo

[137] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-60/2014).
[138] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-412/2008).

asmens veiksmuose. Įrodymais, patvirtinančiais kaltininko suvokimą apie labai didelį kiekį, gali būti šių medžiagų įgijimo, laikymo, suradimo aplinkybės, duomenys apie tai, kad kaltininkas žinojo, kokios tai narkotinės medžiagos, jam buvo žinoma turimų narkotinių medžiagų kaina narkotinių medžiagų prekyboje, paruoštų dozių skaičius, jų pakuotė (dydis, svoris) ir kita.

Vienoje baudžaimoje bylos teismas kaltinamųjų tyčią nustatė iš to, kad jie jau anksčiau buvo teisti už tokias nusikalstamas veikas, todėl suvokė narkotinės medžiagos labai didelį kiekį ir šioje byloje, taip pat, tyčia susiformavo pagal parduodamas prekės kainą.

„Iš baudžiamosios bylos matyti, kad nuteistasis A. K., duodamas parodymus pirmosios instancijos teisme, pripažino supratęs, kad disponuoja narkotine medžiaga ir kad už tai gresia baudžiamoji atsakomybė, taip pat nurodė įgytos medžiagos kiekius ir kainas. Apeliacinės instancijos teisme A. K. taip pat parodė supratęs, kad disponuoja narkotine medžiaga. Pažymėtina, kad, nors A. K., duodamas parodymus pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose, neįvardijo šios medžiagos pavadinimo, iš jo ikiteisminio tyrimo metu duotų ir pirmosios instancijos teismo teisiamajame posėdyje perskaitytų parodymų matyti, kad jis žinojo ir konkretų psichotropinės medžiagos pavadinimą; atlikus A. K. vairuotame automobilyje ir paslėptų jo namo kieme rastų medžiagų tyrimą, buvo nustatyta A. K. įvardyta psichotropinė medžiaga. Taigi apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs paties nuteistojo A. K. nurodytas aplinkybes apie kainą, už kurią buvo įsigytos psichotropinės medžiagos, ir jų kiekius (apie 2 kg už 21 000 Lt vienu atveju ir apie 1,5 kg už 14 000 Lt kitu atveju), šias aplinkybes, taip pat tai, kad tiek A. K., tiek S. Š. Vokietijoje buvo teisti už nusikalstamas veikas, susijusias su psichotropinių ir narkotinių medžiagų prekyba, ir nurodęs, kad „A. K. kartu su S. Š., įgijo apie 3500 g miltelių, kuriuose buvo 797,144 g metamfetamino (tai pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. balandžio 23 d. įsakymu Nr. V-239 patvirtintas Narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijas yra labai didelis kiekis, kuris beveik 8 kartus viršija 100 g)“, motyvuotai konstatavo, jog „akivaizdu, kad jis ne tik suvokė, jog medžiagos, su kuriomis susiję jo neteisėti veiksmai, yra psichotropinės, bet ir bent bendrais bruožais suvokė, koks yra tų medžiagų kiekis“.

Apibendrinant galima teigti, kad norint įrodyti tiesioginę tyčią neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis su tikslu platinti ar kitaip realizuoti, nepakanka nustatyti, kad asmuo sąmoningai, pavyzdžiui, įgijo ir laikė medžiagas, kurios faktiškai yra narkotikai. Asmuo turi suvokti šių medžiagų turinį, t.y., kad jis įgijo ir laiko būtent tokias medžiagas, kurias dėl specialių savybių, įstatymo leidėjas įtraukė į atitinkamų nusikalstamų veikų sudėtį. Pažymėtina, kad kaltės nustatymo aspektu būtina įrodyti tai, jog kaltininkas suvokia, kad

medžiagos, su kuriomis yra susiję jo veiksmai, yra narkotinės, psichotropinės ar pirmos kategorijos pirmtakai (prekursoriai), ir bent bendrais bruožais suvokė jų kiekį. Įrodymais, patvirtinančiais tokį suvokimą, gali būti šių medžiagų įgijimo, laikymo, suradimo aplinkybės, jų rūšis, kaina, paruoštų vartoti dozių skaičius, jų pakuotės (dydis, svoris), duomenys apie tai, kad kaltininkas tai žinojo, ir panašiai.

IŠVADOS

1. Nustatant kriterijus, kurie atribotų administracinę ir baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, darbe buvo gilinamasi į *ultima ratio* principo pritaikymą, remiantis išnagrinėta naujausia teismine praktika, bei atskleisti narkotinių ir psichotropinių medžiagų įtraukimo į sąrašus, netikslumai. *Ultima ratio* principas nėra veiksmingai ir tinkamai taikomas siekiant atriboti administracinę ir baudžiamąją atsakomybę. Dėl šios priežasties, darbo autorius nuomone, reikėtų nustatyti konkrečią ribą, narkotinių ir psichotropinių medžiagų kiekių rekomendacijose, dėl administracinės teisės taikymo.

2. Darbe nustatyta, kad BK 259 straipsnio objektu laikytinas visuomenės saugumas, nes dabartinis objektas sudaro prielaidas taikyti baudžiamąją atsakomybę asmenims, sergantiems narkomanija, kuri yra pripažinta tokia pat liga kaip ir alkoholizmas. Nors tai yra pavojingas ir greitai plintantis reiškinys, tačiau ne tas teisinis gėris, kurį reikia saugoti baudžiamuoju įstatymu. Pasirinktas objektas padėtų visuomenėje aiškiai nustatyti valstybės poziciją dėl tarptautiniu lygiu vyraujančio neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis.

3. Atskleista, kad netinkamas ir aiškiai nesureguliuotas kirterijų į sąrašus skirstymas, sudaro loginę ir sisteminę spragą. Darbo autorius mano, kad nebuvo atsižvelgta į tris pagrindinius komponentus:

- terapinės naudos klasifikaciją;
- piktnaudžiavimo riziką ir pavojų žmogaus sveikatai;
- cheminių prekursorių įtaką nelegaliai narkotikų gamybai.

Esant vienodiems nusikalstamos veikos požymiams subjektas yra baudžiamas pagal tą patį BK straipsnį ar jo dalį, neatsižvelgiant į kokį sąrašą patenka nusikaltstamos veikos dalykas (narkotinės ar psichotropinės medžiagos), kurių žala žmogaus sveikatai yra labai skirtinga. Sistemingas ir aiškus narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašas atsižvelgiant į poveikį žmogaus sveikatai ir jų terapinį pobūdį suteiktų galimybę būti vienu iš baudžiamosios ir administracinės teisės atribojimo būdų.

4. Darbe atskleista problema, kuri sietina su netinkamu vienos iš alternatyvių veikų inkriminavimu, neturint tam pagrįstų įrodymų, o neretai ir klaidingu įvertinimu. Darbo autoriaus įsitikinimu, perdirbimą nuo gaminimo reikėtų skirti tuo aspektu, kad perdirbimo atveju nėra gaunama nauja narkotinė ar psichotropinė medžiaga, o yra padidinama šios medžiagos koncentracija bei jos poveikis. Tokiu būdu esant kaltininko tyčiai ir turint tikslą džiovinti kanapes, asmens veika

turėtų būti inkriminuojama kaip perdirbimas, tačiau tesimai yra linkę vadovautis klaidinga nuostata, kad kanapių džiovinimas yra naujas procesas, kurios metu gaunama visiškai nauja narkotinė medžiaga. Kitas vienos iš alterantyvių veikų netinkamas teismų inkriminavimas yra siejamas su laikymo ir gabenimo atskyrimu, nes darbo autorius mano, kad nedidelio kiekio narkotinių ar psichotropinių medžiagų laikymas ir judėjimas iš vieno taško į kitą, turėtų būti pripažintas kaip neteisėtas laikymas, o ne neteisėtas gabenimas.

5. Nustatytas nevienodas teismų vertinimas dėl neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis veikos baigtumo ir nebaigtumo, taikant nusikalstamos veikos imitavimo modelį, kas turi įtakos neteisingam bylos nagrinėjimui. Teismai netinkamai taiko BK 22 straipsnio 1 dalį, tokiu būdu švelnina kaltininko atsakomybės laipsnį ir tuo pačiu nukrypsta nuo nusikalstamos veikos sudėties pagrindinio elemento – tyčios teorinio, doktrininio, teisminio išaiškinimo ir įtakos nustatant, ar buvo padaryta nusikalstama veika. Neteisėtas disponavimas narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turėtų būti baigtas nusikaltimas, taikant nusikalstamos veikos imitavimo modelį, kai yra nustatytos kaltininko tyčią pativirtinčios aplinkybės.

6. Darbe išanalizavus teisminę praktiką ir kitus dokumentus, autoriaus nuomone, asmens atsakomybė turėtų būti siejama su narkotinės ar psichotropinės medžiagos mišinio svoriu, atsižvelgiant į kaltininko tyčią, veikos pavojingumą ir, svarbiausia, parduodamos medžiagos kainą. Kiekvienu atveju, kai nusikalstamos veikos subjektas įsigyja (realizuoja) narkotinės ar psichotropinės medžiagos mišinį, nežinodamas (ar žinodamas), kokia yra narkotinės ar psichotropinės medžiagos grynoji masė mišinyje, jo veiką reikia vertinti atitinkamai pagal parduodamos medžiagos kainą, kuri yra rodiklis, nustatantis kaltininko tyčią ir veikos pavojingumo laipsnį. Tačiau kiekvienoje situacijoje pagrindinis dėmesys turėtų būti sutelktas į byloje surinktus įrodymus.

7. Autoriaus įsitikinimu, tikslo parduoti ar kitaip platinti narkotines ar psichotropines medžiagas nustatymo kriterijai turėtų būti išplėsti. Atsižvelgiant į veikos pavojingumo laipsnį, tyčią ir kitus byloje surinktus duomenis, pats siūlymas vartoti narkotinę ar psichotropinę medžiagą, neturint tyčios jos parduoti ar kitaip platinti, neturėtų būti siejamas su platinimu. Šiuo atveju neteisėta veika turėtų būti inkriminuojama pagal BK 259 straipsnio atitinkamą dalį, o ne BK 260 straipsnį, kurio esmė yra sustabdyti narkotinių ar psichotropinių medžiagų apyvartą šalies viduje.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių įstatymai ir kiti norminiai teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios.* 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodeksas. *Vyriausybės žinios.* 1985, Nr. 1-1, i. k. 0841010KODE00X-4449.
3. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios.* 2000, Nr. 89-2741.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios.* 2002, Nr. 37-1341.
5. Lietuvos Respublikos Kriminalinės žvalgybos įstatymas. *Valstybės žinios.* 2012, Nr. 122-6093.
6. Lietuvos Respublikos Narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios.* 1998, Nr. VIII-602.
7. Lietuvos Respublikos Visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas. *Valstybės žinios. 2002, Nr. IX-886.*
8. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002 m. kovo 8 d. įsakymas Nr. 112. „Dėl receptų rašymo ir vaistų bei kompeansuojamų medicinos pagalbos priemonių išdavimo (pardavimo) gyventojams". *Valstybės žinios.* Aktuali redakcija su 2014 03 03 įsakymu Nr. V-297.
9. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. balandžio 23 d. įsakymas Nr. V-239. „Dėl Narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijų". *Valstybės žinios.* 2003, Nr. 41-1899.
10. Criminal code of the Republic of Latvia (2000, amended 2013).
11. Criminal code of Portugal (2006).

Tarptautiniai teisės aktai:

12. Bendroji narkotinių medžiagų konvencija. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 51-1768.
13. Jungtinių Tautų Organizacijos konvencija dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta. *Valstybės žinios*. 1988, Nr. 38-1004.
14. Psichotropinių medžiagų konvencija. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 50-1743.

15. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr.40-987.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktika:

16. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 163^2 straipsnio (2002 m. liepos 5 d. redakcija) 5 dalies ir šio straipsnio (2003 m. liepos 4 d. redakcija) 6 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstituijai“. *Valstybės žinios.* 2005, Nr. 01.04.

Lietuvos teismų praktika:

17. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. balandžio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-160-290/2014).
18. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-409-383/2010).
19. Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. sausio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1-97-417/2012).
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-286/2006).
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-613/2007).
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-7-217/2007).
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-456/2007)
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 19 d.nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-131/2008).
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-412/2008).
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-7-195/2009).

27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-488/2009).
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 19d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-435/2010).
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-585/2010).
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gegužės 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-185/2010).
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. birželio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-320/2010).
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-414/2011).
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-596/2011).
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-510/2011).
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-421/2012).
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-473/2012).
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 13 d. nutartis baudžaimojoje byloje (bylos Nr. 2K-7-76/2012).
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-159/2012).
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-141/2012).
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gruodžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-619/2012).
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-679/2012).
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-202/2013).

43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-163/2013).
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-138/2013).
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-81/2014).
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-60/2014).
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 2 d. Teismų praktikos nusikalstamų veikų, sisijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) (BK 259–261, 263–264, 266 straipsniai) apžvalga. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Vilnius: *Teismų praktika,* 2014, Nr. 40.
48. Lietuvos Aukščiausio Teismo teisėjų senato 2002 m. birželio 21 d. nutarimas Nr.37 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant psichotropinių ar narkotinių medžiagų grobimo, neteisėto šių medžiagų ir jų pirmos kategorijos pirmtakų“.
49. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2013 m. spalio 4 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1-2910-486/2013).

Mokslinė ir kita specialioji literatūra:

50. Abadinsky, H. *Drugs : an introduction* .5th ed. Belmont (Calif.): Wadsworth: Thomson Learning, 2004.
51. Abromavičius, A., et al. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2000.
52. Abromavičius, A., *et al. Baudžiamoji teisė. Trečiasis pataisytasir papildytas leidimas.* Vilnius: Eugrimas, 2003.
53. Bennett, T.; Holloway, K. *Drug-Crime Connections*. Cambrigde: University Press, 2007.
54. Bulotaitė, L. *Priklausomybių anatomija : narkotikai, alkoholis, lošimas, internetas, darbas, pirkimas.* Vilnius: Tyto alba, 2009.
55. Bulotaitė, L. *Narkotikai ir narkomanija : iliuzijos ir realybė*. Vilnius: Tyto alba, 2004.
56. Chatwin, C. Drug policy developments within the European Union. The Destabilizing Effects of Dutch and Swedish Drug Policies. *Brit.J.Criminol.* 2003, 43: 567-582.
57. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas.* Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2012.

58. Fedosiuk, O. Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (*ultima ratio*): teorija ir realybė. *Jurisprudencija.* 2012, 19(2), p. 715-738.
59. Gruodytė, E. *Baudžiamoji atsakomybė už veikas, susijusias su neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta.* Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2003.
60. Gruodytė, E. *Narkotikai ir baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
61. Gutauskas, A. Nusikalstamų veikų, susijusių su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, kvalifikavimo ypatumai teismų praktikoje. *Jurisprudencija.* 2013, 20(2), p. 775-786.
62. Girdenis, T., Gutauskas, A., Kujalis, P. *Baudžiamoji teisė.*Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
63. Lankauskas, M. Narkotikų kontrolės politika ir teisinių rėžimų ypatumai Europoje ir Lietuvoje. *Teisės problemos.* 2013. Nr. 2 (80).
64. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius: Registrų centras, 2010.
65. Maisto, S. A.; Galizio, M.; Connors, J. G. *Drug use and abuse*. Belmont (Calif.): Thomson/Wadsworth, 2004.
66. Майоров А. А., Малинин В. Б. Наркотики:преступность и преступления. Санкт – Петербург: Юридическийцентр Пресс, 2002, С. 135.
67. Narkomanijos situacija Lietuvoje: metinis pranešimas. *Valstybinė visuomenės sveikatos priežiūros tarnyba prie Sveikatos apsaugos ministerijos. Nacionalinis narkotikų informacijos biuras.* Vilnius: Valstybinė visuomenės sveikatos priežiūros tarnyba, 2003.
68. Pečkaitis, S. J. Neteisėtų veiksmų, susijusių su narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, baudžiamasis teisinis vertinimas pagal 2000 m. baudžiamąjį kodeksą. *Jurisprudencija.* 2003, t. 45(37); 78–85.
69. Pranka, D. Nusikalstamos veikos ir administracinio teisės pažeidimo atribojimo problemos: teisės pažeidimai, susiję su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis. *Jurisprudencija.* 2013, 20(4), p. 1510-1523.
70. Pranka, D. *Nusikalstamos veikos ir civilinės teisėspažeidimo atribojimo koncepcija Lietuvos baudžiamojoje teisėje.* Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.

71. Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga.* 2-oji pataisyta ir papildyta laida. Vilnius: Justitia, 2009.
72. Stonkus, V. *Narkotinių ir psichotropinių medžiagų nustatymas stiklakūnyje.* Daktaro disertacija. Biomedicinos mokslai, medicina (07B). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2007.
73. Sznitman, S. R.; Olsson, B.; Room, R. *A cannabis reader: global issues and local experiences: perspectives on cannabis controversies, treatment and regulation in Europe*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008.
74. Švedas, G. *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos respublikoje*s. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006.

Kiti šaltiniai:

75. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2012 metais ataskaita. [interaktyus] <http://www.prokuraturos.lt/Veikla/Veiklosataskaitos/tabid/515/Default.aspx>.
76. The EU drugs strategy (2013-20). [interaktyvus]. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. <http://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_212356_EN_EMCDDA_POD_2013_New%20EU%20drugs%20strategy.pdf>.
77. Boekhout van Solinge, T. *Drug use and drug trafficking in Europe.* [interaktyvus]. Pre-publication version, 1998. <http://www.cedro-uva.org/lib/boekhout.drug.html>.
78. The Science of Drug Abuse and Addiction: The Basics. *National Institute on drug abuse*. [interaktyvus]. 2014. <http://www.drugabuse.gov/publications/media-guide/science-drug-abuse-addiction-basics>.
79. Subata, E. Priklausomybės nuo narkotikų gydymo Lietuvoje apžvalga. *Tarptautinė konferencija "Nauja ES kovos su narkotikais strategija. Tikslai ir lūkesčiai".* Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimas. 2013.
80. Legal topic overviews: classification of controlled drugs. *European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction*. [interaktyvus] 2012. < http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index146601EN.html>.

ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA

Darbo tikslas buvo apibendrinant Lietuvos Respublikos ir kt. ES valstybių mokslo, Europos Žmogaus Teisių Teismo ir Lietuvos Respublikos teismų patirtį, kompleksiškai išnagrinėti neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis teismų praktikoje trūkumus bei netikslumus, atskleisti griežtosios baudžiamosios politikos daromą žalą teismų sprendimams. Kadangi dabartinė narkotikų rinka yra ne tik „permainingesnė ir dinamiškesnė“, bei plinta naujų rūšių sintetinės medžiagos, tyrime atsikleista narkotinių ir psichotropinių medžiagų klasifikacija.

Darbe pateikiamas neiteisėto disponavimo narkotinėmis ar pscihotropinėmis naujas objekto vertinimas, kuris padės suprasti ir atskleisti atribojimą nuo narkomanijos kaip ligos ir neteisėtos narkotinių ar psichotropinių medžiagų apyvartos. Nustatyti narkotinių ir psichotropinių medžiagų kiekio ypatumai, kurie leis vienodinti teisminę praktiką. Atskleista narkotinių ir psichotropinių medžiagų klasifikavimo problema, dėl kurios kyla netinkamas baudžiamosios ir administracinės atsakomybės taikymas.

Reikšminiai žodžiai: *klasifikacija, baudžiamoji atsakomybė, neteisėtas disponavimas, kiekio ypatumai, taikymas.*

ANNOTATION IN ENGLISH

The aim of the thesis was to analyse the drawbacks and inaccuracies of application of illegal possession of narcotic drugs or psychotropic substances in the case-law, taking an integrated approach, and, based on the generalisation of scientific publications of Lithuania and other Member States of the EU and the practice of the case-law of the European Court of Human Rights and the courts of the Republic of Lithuania, to reveal the negative effect that strict criminal policy has on decisions of the court. The current drug market is "rapidly changing and dynamic", and new types of synthetic substances continue to spread; therefore, the classification of narcotic drugs and psychotropic substances presented in the study has important significance.

The thesis presents the new assessment of the possession of illegal narcotic drugs and psychotropic substances, which could help understand and highlight the delimitation of drug addiction as a disease and illicit traffic in illegal narcotic drugs or psychotropic substances. The study has identified the peculiarities of amounts of narcotic drugs and psychotropic substances, which could enable the convergence of the case-law, and has presented the classification problem of narcotic drugs and psychotropic substances, which leads to incorrect application of criminal and administrative liability.

Keywords: *classification, criminal liability, illegal possession, peculiarities of amount, application.*

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Neteisėtas disponavimas narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis (BK 259-260str.) ir jo taikymo teismų praktikoje problemos

Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas numato atsakomybę už neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis mežiagomis. Tačiau vykdoma griežta baudžiamoji politika, kuri paremta netiksliais ir klaidinančiais nacionaliniais įstatymais dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų kiekio, klasifikavimo kriterijų, sukelia daugybę prieštaravimų ir svarbiausia įtvirtina netinkamą, pažeidžiant pagrindinius teisės principus, nusikalstamų veikų susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis taikomą teisminę praktiką.

Baigiamajame darbe atlikta neteisėto disponavimo narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių ir jų ypatumų analizė. Atkreiptas svarbus dėmesys į BK 259 straipsnyje numatytų alternatyvių veikų ypatumus, kurių išsamus išaiškinimas padės teismams tinkamai kvalifikuoti veiką. Nustatyta narkotinių ir psichotropinių medžiagų pripažinimo problematika, kuri Lietuvai ypatingai aktuali, dėl žalos žmogaus organizmui. Pateikiami medžiagų klasifikavimo kriterijai, atsižvelgiant į užsienio valstybių praktiką ir svarbiausia į pagrindinius tarptautinius dokumentus, kuriais turėtų vadovautis visų pirma, istatymų leidėjas, norėdamas tinkamai vykdyti baudžiamąją politiką, o antra, teismams tai padėtų išspręsti jau dešimtmetį gvildenamą ir kuo toliau, tuo labiau „utopija“ virtstantį, baudžiamosios ir administracinės atsakomybės klausimą, o tuo pačiu pateikiamas *ultima ratio* principo neveiksmingumas.

Remiantis naujausiomis Lietuvos Aukščiausio Teismo nutartimis ir kitus teismų nuosprendžius, darbe atskleidžiamas skirtingas teismų vertinimas bylose, kuriose iškyla klausimas dėl narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekio, pardavimo ir kitokio platinimo ir jų tyčios nustatymo. Baigiamajame darbe atsižvelgiant į teisminę praktiką pateikiamas vertinamas dėl neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis veikos baigtumo ir nebaigtumo taikant nusikalstamos veikos imitavimo modelį.

Darbo pabaigoje pateikiamos atitinkamos išvados bei pasiūlymai, kurie skirti įstatymų trūkumams ištaisyti.

SUMMARY IN ENGLISH

Illegal Possession of Narcotic Drugs and Psychotropic Substances (Articles 259-260 of the Criminal Code) and Problematic Application in the Case-law

The Criminal Code of the Republic of Lithuania imposes a liability for illegal possession of narcotic drugs or psychotropic substances. However, a strict criminal policy, based on inaccurate and misleading national law on the amount and classification criteria of narcotic drugs and psychotropic substances, creates a number of contradictions and establishes inappropriate applicable case-law of criminal acts relating to illegal possession of narcotic or psychotropic substances, which violates the fundamental principles of law.

The thesis presents the analysis of objective and subjective characteristics and peculiarities of illegal possession of narcotic or psychotropic substances. In accordance with Article 259 of the Criminal Code, the thesis focuses on comprehensive interpretation of the peculiarities of alternative acts, which could help the courts properly assess the act. Moreover, the issue of acknowledging the effect that narcotic drugs and psychotropic substances have on the human body has been identified. Classification criteria of substances is presented, in the light of the practice of foreign countries and the main international instruments that the legislator should primarily follow in order to properly validate the execution of criminal policy, since it would help the courts resolve the issue of criminal and administrative liability, which has not been resolved for a decade, and the inefficiency of the *ultima ratio* principle is proven.

In accordance with recent criminal decisions of the Supreme Court of Lithuania and other courts, the thesis reveals different assessment by the court in the proceedings which raise the issue of determining the amount, sale or other type of distribution of narcotic drugs or psychotropic substances.

In the light of the case-law, the thesis presents the assessment of completeness and incompleteness of criminal acts applying the simulation model for illegal possession of narcotic drugs or psychotropic substances.

At the end of the thesis, conclusions and suggestions for rectifying the drawbacks of laws are provided.

Forma patvirtinta Mykolo Romerio universiteto
Senato 2012 m. lapkričio 20 d. nutarimu Nr.1SN-10

I. PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2015-05-04
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

Baudžiamosios teisės ir proceso instituto, baudžiamosios teisės ir kriminologijos programos Studentas Ugnius Savickas

patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas

„Neteisėtas disponavimas narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis (BK 259-260str.) ir jo taikymo teismų praktikoje problemos“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

Ugnius Savickas

UGNIUS SAVICKAS

NETEISĖTAS DISPONAVIMAS NARKOTINĖMIS IR PSICHOTROPINĖMIS MEDŽIAGOMIS (BK 259-260 STR.) IR JO TAIKYMO TEISMŲ PRAKTIKOJE PROBLEMOS

ILLEGAL POSSESSION OF NARCOTIC DRUGS AND PSYCHOTROPIC SUBSTANCES (ARTICLES 259-260 OF THE CRIMINAL CODE) AND PROBLEMATIC APPLICATION IN THE CASE-LAW